Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гаранa

Бүгэдэ арадай газетэ

1993 ФЕВРАЛЬ 5
Үбэлэй адаг нарын 13
ПЯТНИЦА
Гарагай 6
№ 23 (18637)
газетын сэн:
захилай — 50 мүн.,
Хэлсээтэ сэн

Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта

ӨӨҺЭДТӨӨЛ НАЙДАХА

Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта. Үнэ удаан үргэлжэлсэн, энэ харюусалгатай үедэ үхэршэд, малшад, илангаяа хонин шангахан шалгалтаяа даа гарахань гэшэ. Энэ хүшэр энэ эрхэ байсаа. Хурьга абажа, тулгаа, тэжээлэй багашаг зүбоор хубаарилан ашалха, нүрэг хонидоо, мүн түлөөлдээ бүтэн бүрэн ондо оруулха, хонин абтадаг проблемнуудые—нооно болон мяхаа. Тэрилгээ доошоно хагүй гэнэн зорилгоо малай үбэлжэлгын үедэ нинишодой урда табигдаг. Эдэ хараа зорилгоо түлхэ хэрэгтэ тэдэ дүй ноосэнүүдээ гүйсэдөөр энэ талаар үйлэдбэрилгэ. Өнөтойл шалгалта гаргаа болоно бшуу.

Малай «Искра» колхозой үнэгүрнэн жэлдэ худалжэ гараба. Энэ дүнгүудые туйлаар боломжотойые байна. Нооно, хониной мяхаа. Үйлэдбэрилжэ худалдаһанда ажахымнай нёдондо 2 миллион бүхыдоо 2 миллион янгаан түхэригэй олзо оруулаа юм. Хонишодой зарим бригадануудай гарзада оруулаашье, хайшалха түсэбтэ, даа-дүүргэжэ шадаагүй. Аймагай бусад ажахынуудайхидал адли эндэ үбэлжэлгын үедэ эндэхид үнеэн бүрнөө үдэрэй 6—7 килограмм һү алгадгүй һаана. Дээрэ дурсагдаһан һаалишад мүнөө үнеэдэйнгээ олоороо тугаллаад байһан сагта тус бүрнөөнь үдэрэй 10 хүрэтэр килограмм һү абадаг болонхой.

С. ВАСИЛЬЕВ.
Тарбагатайн аймаг.

ГҮРЭНЭЙ ШАНДА ЗУУРШАЛАГДАБА

Россин Федерацийн Эрдэм, техникын талаар гүрэнэй комиссиин үзэмжэдэ хүдэлмэрэ мүн лэ эльгээһэн байна. Целлюлозо-картоной комбинадтаа үйлэдбэрилгэ хэгдээ гээд энэ мэдээсэл сёо онсологдоно. Селенгинскын целлюлозо-картоной комбинадта үйлэдбэрилгэ уга үлоодэнэгүйгөөр дүхэриглүүлэн хэрэглохэ зохёохы дурадхал нөбтэрүүлнэн авторнууд В. Н. Ибрехт, Н. А. Алдохин, А. Х. Намсараев, А. Д. Ешков, Ю. В. Сугоняев, А. И. Гончаров Я. В. Нинов, Н. К. Григорьева гэгшэд бэшэһэн байна.

Россин Эрдэмэй академийн Сибириин отделениин Хиагдэмэй талаар эрдэмтэдэй нэгдэмэл совет энэ хэмэрийн нинтый зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхэ юм.

Адресынь: 630090, Новосибирск, 90, академик Лаврентьевэй проспект, 17. Мэдээсэл дуулгаха гү, али абаатайшуулда нимэ телефон дурадхая: 35-05-59.

Манай корр.

ГЭСЭРЭЙ ХАРГЫ ЗУРЫХАНЬ

Ерэхэ зун Гэсэрэй тугай һайндэрые Агын Буряадай автономито округто үнгэргэхэ талаар эмхидхэлэй зүблөөн һанхан Ага тосхондо болобо.

Энэ зүблөөндэ хабаадахаяа Буряад Республикаһаа тусхай түлөөлөгшэд ошоһон байна. Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эсэлэй президент Д-Н. Д. Дугаров, тэрэнэй вице-президент Б. Д-Ж. Баяртуев, соёлой министрэй орлогшо А. А. Петрунин, Буряадай Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ Б. С. Дугаров, уран зохёолшо Д. А. Дылгыров гэгшэд тэрэндэ оролсоо. Эдэ түлөөлэгшэдые Агын округой хүтэлбэрилэгшэд — округоедэй түрүүлэгшын орлогшо З. Х. Намдаков, захиргаанай гулваагай орлогшонор Ж. С. Жигжитжапов, С. Ж. Жапов, соёлой захиргаанай дарга Б. Б. Мункожаргалов гэгшэд уг таба.

Могойтын, Дулдаргын, Агын районуудай соёлой таһагуудай хүтэлбэрилэгшэд, округой «Толон» газетын, телерадио компаниин корреспондентнүүд зүблөөндэ хабаадалсаба.

Тус зүблөөн дээрэ Гэсэрэй тугай һайндэрые хэдыдэ үнгэргэхэ, Гэсэрэй тугые Агын округой түлөөлэгшэд хаана уг таха, тэрэ дэмбэрэлтэ нангин тугые ямар харгы замаар гаргаха тухай болон бусад олон асуудалнууд хэлсэгдээ.

Нигэжэ Гэсэрэй тугай ехэ найр наадые июниин 16-да Ага тосхондо нээхэ гэһэн үдэр гаргагдаба. Һүүлээрнь округой гурбан райондо Гэсэрэй туг мандуулагдаха байна. Эдэл үдэрнүүдтэ Буряад Республикин тогтоһоор 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан уран зохёолой болон искусствын үдэрнүүд Гэсэрэй туг доро үнгэргэгдэхэ юм. Нигэжэ Гэсэрэй туг үргэн Ага тээшэ аян замайнгаа эхи табиба гээшэ.

А. ПЕТРУНИН,
республикын соёлой министрэй орлогшо.

Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Дээдэ-Юроогэй һүнэй фермэдэ ажалша бэрхэ һаалишад олон юм. Эндэ Мария Чагдуровна Красикова, Надежда Ринчиновна, Виктор Григорьевич Зверевтэн, Зоригто Никифорович Гымнипов гэгшэд үнинэй худэлиэ. Түрүү һаалишад үнгэрэгшэ жэлдэ даажа абаһан үнеэн бүрнөө 2500—3000 килограмм һү һаагаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: З. Н. Гымнипов.

С. БАЛДУЕВАН фото.

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ ахалай үдэр

ГҮРЭНЭЙ ШАНДА ЗУУРШАЛАГДАБА

Россин Федерацийн Эрдэм, техникын талаар гүрэнэй комиссиин 1993 ондо Гүрэнэй шангуудые олгохо талаар конкурсдо абтаһан худэлмэриннүүд мэдээсэл газетэннүүдтэ тунхаглаба. Конкурсдо 21 олмэри табигдаа гээд анхармаар.

Манай Буряад Республикаһаа бүлэг авторнууд энэ конкурсдо үзэмжэдэ худэлмэрээ мүн лэ эльгээһэн байна. Целлюлозо-картоной комбинадай зүгһоо гаргаха талаар энэ мэдээсэл сёо онсологдоно. Селенгинскын целлюлозо-картоной комбинадта үйлэдбэрилгэ уга үлоодэнэгүйгөөр дүхэриглүүлэн хэрэглохэ зохёохы дурадхал нөбтэрүүлнэн авторнууд В. Н. Ибрехт, Н. А. Алдохин, А. Х. Намсараев, А. Д. Ешков, Ю. В. Сугоняев, А. И. Гончаров Я. В. Нинов, Н. К. Григорьева гэгшэд бэшэһэн байна.

Россин Эрдэмэй академийн Сибириин отделениин Хиагдэмэй талаар эрдэмтэдэй нэгдэмэл совет энэ хэмэрийн нинтый зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхэ юм.

Адресынь: 630090, Новосибирск, 90, академик Лаврентьевэй проспект, 17. Мэдээсэл дуулгаха гү, али абаатайшуулда нимэ телефон дурадхая: 35-05-59.

Манай корр.

...ГУРБА МЯНГАТАНШЬЕ БИИ

...гурбан жэлэй саана соо үнеэн бүрнөө 3000 килограммаа һү һаадаг һаалишадайха, тиимэ үрэ дүн ...г фермын коллективые олон байһан ааб...рин үнгэргэшэ жэлдэ ...мянгатанай хилэ да...аалишадые тоолохо...аа, нэгэ гарай хурган...одохо байха ehотой.

...талаар таряашадай ...нуудай «Россия» нэгэ...һү һаалинн фермэл ...ондо бусадһаа онсо...ба. Бүхы дээрээ эндэ...эдээ үйлэдбэрилгэ ба...гэ доошолуулагдаашье...ёдондо тэрэнэйнь доо...налга зарим тэды...доо гэжэ тоолохоор.

...ээ урэанда энэ ажа...бэй фермэдэ хэдэн хүн бүрнөө 3200—3500 ...р килограмм һү һаа...ань, нёдондо оройдоол ...н һаалишад энэ хэмжээндэ хүрөө. Харин аймагай бусад ажахынуудта тиимэ һаалишад байгаагүй. Үнгэрнэн жэлдэ «Россия» нэгэдэлэй түрүү һаалишад З. Р. Родионова, Е. Д. Черданцева, Г. М. Алексеева, Н. И. Клементьева, Г. С. Красикова гэгшэд үнеэн бүрнөө 2850-һаа 3000 бага үлүүтэй килограмм һү абажа шадаа.

Аймагай бусад ажахынуудайхидал адли эндэ үбэлжэлгэ баһал дутамаг. Гэбэшье тэрэнэй һайнаар буйлуулһанай ашаар үбэлжэлгын үедэ эндэхид үнеэн бүрнөө үдэрэй 6—7 килограмм һү алгадгүй һаана. Дээрэ дурсагдаһан һаалишад мүнөө үнеэдэйнгээ олоороо тугаллаад байһан сагта тус бүрнөөнь үдэрэй 10 хүрэтэр килограмм һү абадаг болонхой.

С. ВАСИЛЬЕВ.
Тарбагатайн аймаг.

...ГЛӨӨДЭР—ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

...КПСС болон Россин Компартиие хохо тухай президент Б. Ельцинэй зарлагые Конституционно сүүдэй буруу...аһан тогтоол баталан абаһанай һүүдэр Коммунис партиие һэргээхэ ябуулнууд үргэн дэлгээтэйгээр хаа хаанаа...й эхилэхэй гэжэ мэдэнэбди. Манай...е республика дотор Эмхидхэлэй комитет байгуулагдаад, эхин эмхинүүд...ргээгдэжэ, зарим районуудта партийн конференцинүүд үнгэргэгдөөд байна. ...энэнь, Советскэ, Железнодорожно, Сэлэнгын, Хэжэнгын, Прибайкалиин, Тарбагатайн болон бусад районуудта һэргээлгын конференцинүүд үнгэржэ, партиин райкомууд һунгагдаа юм.

Эмхидхэлэй комитедэй шийдхэбэриин ёһоор, февралиин 6-да, үглөөдэр, Улаан-Удэдэ, Министрнүүдэй Советэй конференц-зал соо республиканска 36-дахи һэргээлгэ-нэгэдэлтын цартийна конференци үнгэргэгдэхэнь. Тус конференциидэ районуудһаа һунгагдаһан делегадуудхабаадаха болоно.

Россин Федерациин Правительствада

ХҮДӨӨ АЖАХЫМНАЙ АМИ АБАХАНЬ ГҮ?

Байгша оной январиин 23-да, Россин Федерациин Правительствын — Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Виктор Черномырдин ороной агропромышленна комплексые мүнгэн сангай талаар дэмжэхэ онсо шухала хэмжээннүүд тухай тогтоолдо гар табла.

Энэ тогтоолой гол удхань юун бэ гэхэдэ, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилэгшэдэй (колхоз, совхозуудай, акционернэ эмхинүүдэй, тараашадай (фермерскэ) ажахынуудай хүшэр хүндэ байдалда ороод байһан дээрэ-нээнь тэдэнэй саашадаа тогтууритай найнаар хүдэлхынь тула мүнгэ зөөрөөр түһалха, дэмжэхэ зорилготойгоор энэ тогтоол абтаа.

Жэшээлхэдэ, нэгэдэхеэр, үнгэрэгшэ 1992 ондо элдэб капитальна барилгануудые бодхоохо талаар агропромышленна комплексын предприятий, организацинуудай хэһэн гаргашануудые харюулхаар мүнгэ зөөри федеральна бюджедһээ таһалжа үгахэ гэжэ Россин Федерацийн Экономикыи болон Финансын министерствэнүүдтэ даалгагдаа. Энэ асуудал һарын болзорто харагдажа, дурадхалынь Россин Федерацийн Правительствын үзэмжэдэ табигдаха ёһотой.

Хоёрдохёор, хэлсээнэй ёһоор үгэндэ худалдагдадаг мал ажалай продуктнуудта үгтэдэг нэмэлтэ сэнгые (дотацы) 1993 ондо тэрэ заһандань үлөөхэ, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилэгшэдэй түлишэ-тоһодолгын хэрэгсэлнүүдые гаргашалһанайнь сэнгэй 50 процентые харюулан компенсаци түлэхэ гэжэ тэрэ тогтоол соо заагдана.

Эдэ хоолой зүйлнүүдые ехээр үйлэдбэрилдэг, гүрэнэй нөөсэдэ ехээр худалдадаг болохынь тула ажахынуудые урмашуулха зорилготойгоор мал ажалай продукциин тонно бүхэндэ тодорхой нэмэлтэ сэн болон тэрэ-ниие түлэхэ гуримые һарын болзор соо тодорхойлхо гэжэ Россин Федерацийн Хүдөө ажахын, Финансын министерствэнүүдтэ, Үнэ сэнгүүдэй политикын талаар комитедтэ даалгагдаа.

Колхоз, совхозуудай болон хүдөө ажахын бусад предприятинуудай мэдэлдэ байһан гэр байрануудта, мүн социальна хэрэглэмжын объектнүүдтэ 1993 ондо дулаа үгэхөөр гаргашалагдаһан нөөшэнгүүдэй түлишын, мазудай, нүүрһэнэй, газай, дулаа үгэлгын эльгээхэ хүсэнэй бүхы гаргашын 50 процентые бюджедһээ ороһон мүнгөөр харюулха гэжэ тогтоогдобо.

Ган гасуурта, мүн байгаалиин ушаруулһан бусадшье хохидолдо дайрагдаһан хүдөө ажахын предприятинуудта банкһаа урид абаһан урьһаламжын түлэгдөөгүй байгаа һаань, тэрэ мүнгэ бусаалгые 1993 оной декабриин 1 болотор хойшолуулха тухай асуудалые харана үзэхэ гэжэ Россин Федерацийн Хүдөө ажахын, Финансын министерствэнүүдтэ, Түбэй банкда, Россин Федерацийн бүридэлдэ ородог республикануудай правительствануудта, область, хизаар болон автономито бүридэлнүүдэй гүйсэдхэхы органуудта дурадхагдана.

Нёдондо ган гасуурта, мүн байгаалиин бусадшье гасалан хохидолдо дайрагдаһан газар нютагуудай ажахынуудай продукци үйлэдбэрилэгшэдэй 1993 оной эхиннһээ ондоо тээшээ үбһэ тэжээл зөөһэнэйнь түлөө транспортын гаргашын 50 процентые федеральна бюджедһээ абтаһан мүнгоор харюулха (компенсаци үгэхэ) гэжэ тогтоогдобо.

Түбэй банкын ашаг олзын зарим хубиһаа мүнгэ абажа федеральна бюджедтэ оруулаад, колхоз, совхозуудта, тараашадай ажахынуудта болон агропромышленностиин бусад предприятинуудта түһаламжа болгон үгтэдэг урьһаламжын процентые бага болгохо гэхэ гү, али хоорондохи илгааень харюулхаар хүнгэлэлтэтэй урьһаламжын нооса бия болгохо тухай асуудал хаража үзоод, Россин Федерацийн Верховно Советэ тодорхой дурадхал оруулха гэжэ Финансын министерствэдэ, Түбэй банкда даалгагдаа.

Гансал энэ жэлдэ хүдөө-гэй продукци үйлэдбэрилэгшэдэй хүдөө ажахын ургамалнуудай тарилгые страховаһанай түлөө түлбэрнин 50 процентые баһал федеральна бюджедэй мүнгэнһөө түлэхэ гэжэ тогтоогдоо.

Хүдөө ажахыда хэрэглэгдэдэг промышленна продукциин үнэ сэнгүүдые хүдөө ажахын эдеэ хоолой зүйлнүүдэй сэнтэй адлирхуу болгохо, хүдөө ажахы болон бусад һалбаринууд хооронды харилсаае тааралдуулха хэмжээннүүдые ойрын 3 һарын туршада зохёохо гэжэ Россин Федерацийн Хүдөө ажахын, Экономикын министерствэнүүдтэ, Сэнгүүдэй политикын талаар, Гүрэнэй Статистикын талаар комитедүүдтэ даалгагдаа.

Имагтал байгша ондо колхоз, совхозуудай, тараашадай (фермерскэ) ажахынуудай минеральна үтэгжүүлгэ, ургамалнуудые хамгаалха химиин зүйлнүүдые худалдажа абахадань тэдэнэйнь сэнгэй 50 процентые федеральна бюджедэй мүнгэнһөө харюулха (компенсаци) гурим тогтоогдоо.

Дээрэ дурсагдаһан гаргашануудые харюулха гуримые һарын туршада зохёожо баталха гэжэ Россин Федерацийн Хүдөө ажахын болон Финансын министерствэнүүдтэ даалгагдаһан байна.

* * *

Тус Тогтоол соо хараалагдаһан эдэ онсо шухала хэмжээннүүдэй хүсэндоо хүргэгдэхэдэнь Россин Федерацийн агропромышленна комплексын һалбаринуудта хэр зэргэ ашаг үрэтэй байха юм?

Россин Федерацийн Хүдөө ажахын болон эдеэ хоолой министерствын экономикын Главна управленийн начальник Н. В. Аверьянов энэ тогтоолые таниһарилхадаа, нигэжэ хэлэһэн байна:

— Энээн соо хараалагдаһан бүхы хэмжээннүүдэй хүсэндөө хүргэгдөөд байгаа һаань, агропромышленна комплекс бүри энэ жэлдэ 1,5 триллион түхэригэй мүнгэн сангай түһаламжа, дэмжэлгэдэ хүртэхэ ушартай. Ондоогоор хэлэбэл, 1991 ондо хүдөө ажахыда дээрэнээ бүхыдоо номологдоһонтой адли хэмжээнэй мүнгэ зөөри (сасуулагдамал сэнгээр) энэ һалбаринда үгтэхэ байна. Харин байгша оной бюджедэй проектын ёһоор энэ номолого 3 дахин бага болгогдохоор хараалагдаһан байгаа ха юм.

Тогтоол соо тодорхойлогдоһон гуримаар хүдөө ажахыда мүнгэ зөөрнин урьһалагдадаг болоод байгаа һаань, малай үбэлжэлгые үнэргэхэ, хабарай тарилгада бэлдэхэ, үнэргэхэ гэхэ мэтэ шухала хүдэлмэри амжалтатаагаар явуулагдаха аргатай болохо байна.

Колхоз, совхозуудай, мүн тараашадай (фермерскэ) ажахынуудай экономическа байдалай муудаад байхада, гансашье үйлэдбэри хохидоо бэшэ, хүдөогэй хүн зоной нуудал байдал городойхиһоо холо гээгдэжэ эхилээ. Жэшээнь, промышленностьда, барилгада хүдэлдэг хүн бүхэнэй һарын салингай дунда зэргээр 12,3—14,2 мянган түхэриг болоод байхада, хүдөө ажахын хүдэлмэришэн бүхэнэй һарын салин арай гэжэ 6 мянган түхэриг болоно.

Хүдөө ажахыда хүдэлэгшэдэй салин түлбэрине дээшэлүүлхын тула энэ һалбаринда 300 миллиард түхэриг мүнгэ нэмэжэ номолхо хэрэгтэй болонхой.

Нүгөө талаараа хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилэгшэдтэ түһалаагүйдэ яашье аргагүй болоһонние нимэ жэшээ харуулна. Дэлгүүртэ ороно байһан үедэ нэгэ талаһа хүдөө ажахын, нүгөө талаһаа бүйлуулдаг промышленность, худалдаа наймаан хоёрой хооронды харилсаанда ехэ тааруу байдал тогтонхой. Хүдөө ажахын үгыржэ, муудажа байхада, харин хүдөө ажахын продукци бүйлуулдаг, худалдадаг һалбаринн мүнгэн олзо эрид ехэ болоно бшуу.

Тэрээн дээрэһээ бүйлуулдаг промышленностьда үйлэдбэрнин хэмжээнэй бага болоошье һаа, хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэйнь жэлдээ 200 мянган түхэриг ашаг олзо оруулжа, салин түлбэри ехээр абадаг болоходонь, хүдөө ажахыда тэрэнь арай гэжэ 35 мянган түхэриг түхэрнэ. Энээн дээрэһээ хүдөогэй ажахынууд машина техниидээ түлишэ, запас хэрэгсэл, үрэнэ хүрэнгэ гэхэ мэтые худалдажа абаха аргагүйдэнэ ха юм.

Нимэ гажа буруу байдалда эсэх табиха саг ерээ.

Тобшолон хэлэхэдэ, хүдөогэй эоной үнинэй хүлеэдэг шухала документ одоошье абтаба гэжэ найдахаар, —гээд, Н. Б. Аверьянов түгэсхэлдөө тэмдэглээ.

(Сельская жизнь» газетэнээ абтажа толилогдобо).

Уншагшадай анхаралда

ГАЙТАЙХАН БОЛОБО ДАА

Шэнэ жэлэй гарамсаар, телефоноор хоорэлдэһэнэй түлбэри гансата ехэ болоо һэн. Харин февралиин 1-нээ хариин гүрэнүүдтэй хоорэлдэһэнэй түлөө мүн лэ ехэ мүнгэ түлэдэг болохомнай. Иимэ ушар байдалые таилбаридлжа үгэхыень телеграфно-телефонно үйлэдбэрнин начальник С. А. УСОВТА хандаһамнай, шимэ харюу үгэбэ:

— Телефоноор хоорэлдэһэнэй түлөө гурбан ондоо— ажахын тоосооной, бюджетнэ, зоной хубиин—гэһэн тарифууд бии болонхой. Городуудтай, худөө шютагуудтай телефонсор хоорэлдэһэнэй түлөө зоно бүхэндэ ондо ондоо тарифтай байха. Тодорхойлбол:

100 километрэй оршом соо 1 минутын түлөө 6 түхэриг,

100-һаа 3 мянга хүрэтэр —18 түхэриг.

3 мянганһаа 5 мянга хүрэтэр—24 түхэриг.

5 мянганһаа дээшэ—30 түхэриг.

Хэрбээ телефон-автомадые оороо хэрэглэжэ хоорэлдэхэ болоо һаа, түлбэринь 1,5 дахин үнэгүй байха.

— **Сергей Алексеевич, харин оронуудта ажаһуудаг хүнүүдээр хоорэлдэхэдоо, минутын хэды түхэриг түлэхэмнай гээшэб?**

— Хилын саанахи орон бүхэндэ энэ талаар оорын онсо түлбэри тогтоогдобо. Февралиин 1-нээ эхилжэ, телефоноор хоорэлдоонэй түлбэри бултандань нэмэхэдээ, эгээл үнэгүйнь 165, эгээл ехэнь 375 түхэриг болоо. Энэмнай 1 минутын түлбэри.

— **Ойлгосотой. Харин телеграмма эльгээһэнэй үнэ сэн баһаа нэмэбэ алтай?..**

— Нэмэе. Советскэ Союзай бүридэлдэ ородог байһан ямаршье газарта эльгээгдэнэн телеграммын нэгэ үгэ бүхэнэй түлөө 75 мүнгэ түлэдэг болоообди. Харин гадаадын оронуудай тарифууд манай оронойхиһоо дулдыдахагүй. Орон бүхэндэ мүн лэ оорын тариф байха. Харин Монгол орон руу эльгээхэ телеграммын үгэ бүхэн 21 түхэриг 60 мүнгэн.

— **Телефоноор хоорэлдэһэнэй түлөө түлбэри юундэ нигэтэрээ нэмэбэ гээшэб? Юун гэхэ байнабта?**

— Бүхы юумэнэй, тэрэ тоодо эльшэ хүсэнэй үнэ сэнгэй нэмэжэл байхада, зоние хангалта үнэтэйгөөр үгэдэнэ ха юм. Хоёрдохёор, манай үйлэдбэрнин түхеэрэлгэнүүд ямар үнинэй, ямар хуушан түхэлэй гээшэб? Хэлхеэ холбооной муугаар хүдэлдэгые бүгэдэ мэдэнэбди. Хуушан түхеэрэлгэнүүдые һэльбэхэ, шэнээр һэлгэхэ хэрэгтэй. Хари гүрэнэй электронно автомат станцинууд хэдэн зуун миллионто байхаһаа гадна гансал валютаар худалдагдана ха юм. Эдэ бүгэдые ойлгохо хэрэгтэй.

— **Сергей Алексеевич, гэртэмнай байһан телефоной түлөө түлбэри дээшэлээгүй аабза?**

— Даб дээрэ үгы. Байн дээшэлжэшье болохо.

Эдэ бүгэдые ойлгоо, болёошье һаа, айхабтар түргэнөөр ургажа байһан тарифуудые бидэ тогтоохо аалди даа. Ажаһуужа, ажаллажа байһан сагтамнай телефоноор хоорэлдэхэ хэрэг гарахал байна ха юм. Хайшан гэхэб, түлэхэл хэрэгтэй.

В. ТОКТОХОЕВА.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта. Дэлгүүрэй харилсаан: мүнөөнэй байдал, хараа шэглэлнүүд. «Һандаралһаа гаргаха һалбары»—Л. Кальминагай Н. Атанювтай үнэргэһэн интервью.

Алдарта Байгалаа аршалан хамгаалая. В. Титков: «Байгаалиин баялиг һалажал байна». Мэргэжэлтын эүбшэл. В. Дугаров: «Сэбдэг хүрьһэтэ газарай аша үрые дээшэлүүлхэ». СНГ: тобшо һонинууд.

3-дахи нюурта. Эхин классай багшанарай анхаралда. Д. Ошоров: «Шэдитэ тэбхээнсэгүүд» Сүүдэй залһаа. В. Токтохоева: «Высоцкий дуулаһаар лэ байгаа». 4-дэхи нюурта. Сагаалганние угтуулан. Х. Дампилова: «Ерыт, ерыт наадандаа...» В. Сыдеев: «Галбада ехэ байндэр болоо». Тобшохонёор...

...ГЛӨӨДЭР—ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

...КПСС болон Россин Компартиие хохо тухай президент Б. Ельцинэй зарлагые Конституционно сүүдэй буруу...аһан тогтоол баталан абаһанай һүүдэр Коммунис партиие һэргээхэ ябуулнууд үргэн дэлгээтэйгээр хаа хаанаа...й эхилэхэй гэжэ мэдэнэбди. Манай...е республика дотор Эмхидхэлэй комитет байгуулагдаад, эхин эмхинүүд...ргээгдэжэ, зарим районуудта партийн конференцинүүд үнгэргэгдөөд байна. ...энэнь, Советскэ, Железнодорожно, Сэлэнгын, Хэжэнгын, Прибайкалиин, Тарбагатайн болон бусад районуудта һэргээлгын конференцинүүд үнгэржэ, партиин райкомууд һунгагдаа юм.

Эмхидхэлэй комитедэй шийдхэбэриин ёһоор, февралиин 6-да, үглөөдэр, Улаан-Удэдэ, Министрнүүдэй Советэй конференц-зал соо республиканска 36-дахи һэргээлгэ-нэгэдэлтын цартийна конференци үнгэргэгдэхэнь. Тус конференциидэ районуудһаа һунгагдаһан делегадууд хабаадаха болоно.

Дэлгүүрэй харилсаан: мүнөөнэй байдал, хараа шэглэлнүүд

«ҺАНДАРАЛҺАА ГАРГАХА ҺАЛБАРИ»

Экономикын эрдэмэй доктор, профессор Н. И. АТАНОВ республикын олошитын дунда нилээн мэдээжэ юм. Зүүн Сибирнин технологическа институдта проректорэй тушаалда хүдэлжэ байһанаа мүнөө «Забайкаллес» концерныи правленин түрүүлэгшын орлогшын тушаалда оробо.

Журналист Л. КАЛЬМИНАГАЙ Н. И. Атановтай хөөрэлдөөе олоной һонорто дурадханабди.

АСУУДАЛ: Николай Иванович, ямар ушарһаа үйлэдбэридэ орохо гэжэ шийдэбэт?

ХАРЮУ: Экономико — нэгэ талаһаа, экономическа эрдэм, нүгөө талаһаа тон бэрхэтэй байдалда мүнөө оронхой. Иимэ сагта эрхэтэнэй уялга ямар бэ? Минии һанахада, бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсэеэ, дүй дүршэлөө бодото дээрэнь, илангаяа боломжотой газарта хэрэглээ һаа, туһа болохо ха.

Хоёрдохёор гэбэл, экономическа эрдэмдэ хэрэгтэй баримтата зүйлнүүд, шэнжэлтэнүүд мүнөө дээрээ тон үсөөн. Харин тиихэдэ капиталис олон гүрэнүүдтэ дэлгүүрэй экономикын теори гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэнхэй гээшэ. Энээниие бидэ өөһэдтөө шадажа хэрэглэхэ ёһотойбди.

Гурбадахяар гэбэл, орёо хүндэ байдалые хажуу тээһээнь адаглаад амар һууха зан намда үгы. Заатагүйл хабаадалсаһанб гэһэн хүсэлтэй байдагби. Тиимэһээл энэ һалбари шэлээ һэм. Миниии һанахада, модо бэлэдхэхэ, болбосоруулха үйлэдбэри республикын гол үйлэдбэринүүдэй нэгэн, һандаралһаа гаргаха һалбари мүн. Ушар иимэһээ онсо анхарал хэрэгтэй.

АСУУДАЛ: Үмсэлэлгэ тухай танай һанамжа?

ХАРЮУ: Россида мүнөө дээрээ үмсэлэлгэ үрэ дүнтэй гэхын аргагүй. Энээниие эхилһэн зон үрэ дүн тухайнь огто һанаа зобоногүй гэхэ гү, али «хадаһаа тэргэ» доошонь түлхижэрхёод, яагшааб гэнэншүү хойноһоонь адаглан харана ха юм. Амин шухала һалбаринууд гүрэнэй зүгһөө ямаршье дэмжэлгэгүй шахуу үлэнхэй. Жэшээлбэл, ой модоной һалбари Алас-Дурна зүгһөө баруун хилэнүүд үрэтэр байгууламжын талаар һалгаагдаа гэбэл, үлүүдүүлжэ хэлэһэн үгэ бэшэ. Нэгэдэлнүүд үгы хэгдээ, леспромхозууд өөһэдөө аргынь оложо ажамидарха байдалда оруулагданхай. Һомолологүй, экономическа, техническэ талаар дэмжэлгэгүй байхадаа, яаха болоноб? Экономическа реформонуд иимээр үнгэргэдэхэ ёһотой юм гү?

Олон юумээе бидэ алдаа гээшэбди. Кадрова политика нэн түрүүн эндэмнай хабаатай. Арадай гэгээрлээр дамжуулан, финансова, страховой, банкнуудай, наалогово хүдэлмэрилэгшэдые, ажахын хэрэгүүдые мэдэхэ юристнүүдые, аудиторнуудые бэлдэхэ хэрэгтэй.

Үмсэлэлгэ гээшэмнай юундэ тулгарданаб? Эд зөөриин талаар гүрэнэй комитедтэ, Эд зөөриин талаар фонддо, предприяти, эмхинүүдтэ тусхай мэргэжэлтэй, сүм бэлэдхэлтэй хүнүүд үгы ха юм. Хоёрдохёор гэбэл, Россин хэмжээнэй Хуулинуудые мүр мүрлэн дагажа бэелүүлхэ бэшэ, харин зохёохы ёһоор хэрэглэхэ шухала. Түрүүнһээ эхилээд ямар һалбаринууд гүрэнэй мэдэлдэ байхаб гэжэ тодорхойлхэ байгаа. Гол түлэб байгаалиин баялиг хэрэглэн хүдэлдэг һалбаринууд лэ гүрэнэй зандаа үлэхэ ёһотой байгаа бшуу.

Булта үйлэдбэринүүдтэ нэгэ янзаар хандаха гээшэ буруу. Росси гээшэмнай ехэ: зарим тээгээ бүри феодализмын шатада, нүгөө тээгээ бага зэргэ дээгүүр гү — юрэдөөл, үмсэлэлгэн ба дэлгүүртэ оролгын ниитэ нэгэн программа бүтэшэгүй буруу. Жэшээлбэл, Вологдодо таараха юумэн Магаданда муу, Яхадта таарамжатайнь Краснодарта хохидолто хойшолонтой гэхэ мэтэ. Юрэнхыдөө, Россида гүрэнэй-территориальна, бодомжотой байгууламжа, гурим, журам хэрэгтэй болюод байна. Демократи гээшэмнай үнэн дээрээ ямаршье сагта һандархай һалан, засаггүй үндэһэтэй байгаагүй юм.

Ниитэ дээрэнь хэлэхэдэ, иимэл даа. Мүнөө тодорхой дурадхалнуудта тогтоё. Ой модоной һалбариин (мүнөө леспромхозууд бэеэ даанги акционернэ бүлгэмүүд болонхой) эмхидхэлэй, технологическа ниитэ нэгэн комплексые һандаргаангүй, дэлгүүрэй шэнжэтэй комплекс байгуулха шухала.

Акционернэ бүлгэмүүдэй ажал ябуулгада сэхэ оролсохогүй, заабари захиралтаар баалахагүй— иимэ хараа баримталнабди. Гэбэшье һалбариин саашанхи хүгжэлтын шэглэл тодорхойлхо, леспромхозуудта мүнгэн зөөриин, проектнобэдэрэлгын, эрдэм шэнжэлгэнүүдэй, шэнэ юумэ нэбтэрүүлгын, страхованиин, юридическэ хангалгын талаар туһаламжа үзүүлхэ аргатайбди. Кадрнуудые бэлдэхэ хүсэн бии. Шударгы бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ боломоор зониие нурган хүмүүжүүлхэ шухала. Һуралсалай-методическа түб байгуулаабди. Саашадаа Улаан-Удын лесотехникумые лесопромышленна колледж болгон хубилгаха хүсэл бии. Ой модоной промышленна үйлэдбэриин технологиин, эмхидхэлэй * талаар мэргэжэлтэдые, менеджернүүдые, эд бараанай, фондово, валютна дэлгүүрээр мэргэжэлтэдые бэлдэхэбди.

АСУУДАЛ: Тээд концерпын правленй хаанаһаа мүнгэ абахаб? Леспромхозууд, жэшээлбэл, продукци үйлэдбэрилөөд, худалдаха, мүнгэ олохо аргатай. Тээд та продукци гарганагүй ха юмта?

ХАРЮУ: Тон зүб асуудал. Леспромхозууд үйлэдбэриин баазатай. Гэбэшье мүнгэ зөөриин туһаламжагүйлөөр амидаржа шадахагүй. Тиимын тулада бидэ мүнгэн һангай-урьһаламжын системэ байгуулха ёһотойбди. Энэмнай юун бэ гэбэл, акцинуудтай хүдэлмэри, страховой нөөсэйүүд, худалдаа наймааннһаа олдоһон мүнгэн, урьһаламжаар мүнгэ үгэлгэ гэхэ мэтэ. Һалбариин банк байгуулха хэрэг гарахань. Эдэ бүгэдые бидэ хэхэ, бэелүүлхэ ёһотойбди. Энээнэйл түлөө би концерндэ хүдэлхөөр ерээб гэбэл, алдуугүй.

АСУУДАЛ: Теэд һүүлэй үедэ Росси гүрэндэмнан барилга һал унаа, танай продукци лэр хэрэглэмжэдэ байха гээшэб? Урданайхидаал адли, бүри үлүүгээршье хилын саана модоёо эльгээхэтнай гээшэ гү?

ХАРЮУ: Хюрөедэмэл материал бэшэ, харин гүйсэд болбосоруулагдаһан продукци хилын саанахи гүрэнэй хубилгаха хүсэл бии. Ой модоной промышленна үйлэдбэриин технологиин, эмхидхэлэй * талаар мэргэжэлтэдые, менеджернүүдые, эд бараанай, фондово, валютна дэлгүүрээр мэргэжэлтэдые бэлдэхэбди.

**АСУУДАЛ: Теэд концерпын правленй хаанаһаа мүнгэ абахаб? Леспромхозууд, жэшээлбэл, продукци үйлэдбэрилөөд, худалдаха, мүнгэ олохо аргатай. Теэд та продукци гарганагүй ха юмта

Эхин классуудай багшанарай анхаралда

ШЭДИТЭ ТЭБХЭЭНСЭГҮҮД

...т-Петербургын мэдээжэ эрдэмтэн Николай Алек...вич Зайцев һургуулида ороодуй үхибүүдые (2—...тай ушалгада һургаха арга боломжонуудые ухаал...хёоһон байна. Тэрэ оньһон аргань: ород хэлэнэй ...эгүүдые болон үгын үеүүдые 44 кубигуудта баг... ...ые холбожо, үгэ болгодог юм. Мүнөө тэрэнэй зо... кубигуудынь манан гүрэнэй хэдэн областьнуудые, ...ородо манайшье республикадэ хэрэглэгдэнэ. Эндэ... ...радхалаар эдэ кубигууд һургуулинуудташье хэрэг... ...ө, үзэглэл үзэнгүйгөөр үхибүүдые бэшэгтэ һурга... ...юһон байна.

...н. Зайцевай кубигуудые шэнжэлжэ үзэһэнэй һүү... ...дэмтэн-методист Д. Д. Ошоров буряад кубигуудые зохёогоо. Эдэ кубигууд «Үзэглэл» үзэлгын үедэ хэрэг... лэгдэхээр табигдаһан юм.

Республикын Эрдэм һуралсалай министерство тэдэ ку... бигуудые хэблэн гаргаха гэһэн тогтоол абаа. Теэд тэдэ... нине хэблэхын тула спонсор, илангана картон хэрэгтэй байгаа. Энэ орёо, хүнгэн бэшэ хүдэлмэрине үхибүүдэй ураи зохёолшодой нэгэдэл (даргань Ш. Р. Цыденжапов) бэедээ даажа абаад, тон богони болзор соо бэелүүлһэн гээшэ. Мүнөө эдэ кубигуудые республикын Эрдэм һуралсалай министерство буряад һургуулинуудта тараажа эхилээ.

Зохёоһон шэдитэ кубигууд тухайгаа Дамиин Данжаевич манай редакцида бэшэжэ үгэбэ.

Энэ тэбхэр картон хажуу тээһээнь хоёр зурлаагаар пунктир хүрэтэр хайшалха.

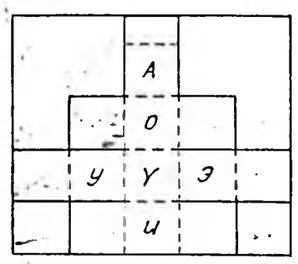

Хайшалагдаад байхадаа

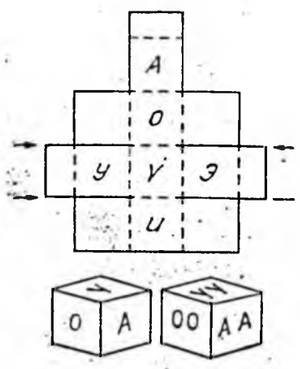

...БИГУУДАЙ ...ЗАНГУУЛГА

...дээрээ 65 кубигуудыг хэблэгдэнхэй. Тү... ...4 кубигуудта буряад ...й эхиндо ородог аял... ...гуудые үгтэнхэй. Жэ... ...-ха, аа-дар, у-һан, ...ан г. м. Хашалган ...21 «Үзэглэл» соо ...һан гуримаар үг... ...Эдэ үзэгүүдэй үгын ...ай, али һүүлдэ оро... ...мэдээжэ. Жэшээнь ...шар-га, па-ран. ...даа буряад үгын үе... ...эглэл» соо оруулаг... ...римаар зохёогдонохой. ...нь, на, но, ну, нэ, ...му, мэ, мү, ми г. м. ...эгтэй кубигууд үг... Ушар тиимэһээ тус... ...дэгтэй кубигууд (3) ...имэ кубигые хүнэй ...город, тосхоной, ха... ...н, нютаг нутын нэ... ...н түрүүшын үзэг ...бхарлан табижа, энэ... ...э үзэг болоно гэнэ.

...ШАН ГЭЖЭ ...Г БОЛГОХОБ?

...кэн тэбхэр картон ...рлад үзэгүүд, үе... ...лагданхай. Түбхын ...картоноо хайшал... ...ай формо бии бол... Хайшалхада, хоёр ...рмо гараха ёһотой. ...формын кубик гар... ...ула картоной зүүн ба баруун (хажуу) таладахи хоёр зурлаагаар пунктир хүрэтэр хайшалжа, һүүлээрнь нугалжа, кубик болгохо.

Хоёрдохи формын кубик болгохын тула картоной зүүн ба баруун (хажуу) тээхи зурлааннуудаар (3 зурлаа) пунктирнууд хүрэтэр хайшалаад, кубик болгохо.

КУБИГУУДЫЕ ХЭШЭЭЛДЭ ХЭРЭГЛЭХЭ ТУХАЙ ЗААБАРИ

«Үзэглэл» үзэжэ байхадаа, эдэ кубигуудые хэрэглэхэ. Тэдэнине зүбөөр хэрэглэхын тула тусхай таблица зохёогдоо. Энэ таблица самбарай хажуу талада үлгөтэй байха. Таблица соохи үзэгүүд, үеүүд бага үзэгүүдээр хэблэгдэх. Ханада үлгөтэй байһан таблицын үзэгүүдые үхибүүд бултадаа хаража шадахатүйдөө болохо. Энэ таблица соохи үзэгүүд юундэ иимэ жэжээр барлагдаа б? Манай республикын типографида томо үзэгүүдтэй таблица хэблэхэ аргагүй дээрэһээ нимээр барлагдаа гээшэ. Тиимэһээ багша өөрынгөө аргаар энэ таблицые толо үзэгүүдээр бэшүүлхэ болох. Кубигуудые хэрэглэхэдэ, нимэ таблица ямар туһатай гээшэб? Нэгэдэхээр, грамотада һургалгын үедэ нимэ таблица тон хэрэгтэй байдаг. Һурагшад түрүүн үзэһэн (танилсаһан) үзэгүүдээ болон үеүүдээ саг үргэлжэ хаража, дабтажа байхадаа, тэдэнээ бата бэхеэр хадуужа абадаг ха юм.

Хоёрдохёор, кубигуудые соohоо һурагшын хэрэгтэй үзэг гү, али үгын үе оложо ядаа һаань, тэрээндэ таблица соohоо олгуулаад, һүүлээрнь тэрэнээ кубик дээрэ харуулха ёһотой.

Кубигуудые хэрэглэхэдээ, багшанар нимэ юумэнүүдые анхаралдаа хадуужа абаха болоно. «Үзэглэл» үзэжэ эхилхэдээ, кубигуудые бултыень үхибүүдтэ харуулһанай хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, нэгэндэ, олон кубигууд соohоо танилсаһан үзэгөө гү, али үеүүдээ түргэнөөр олохонь балэн бэшэ ха юм; хоёрдохёор, үзэглэл соохи түрүүшын үзэгүүдтэй (а, аа, о, оо, у, уу) танилсахадаа, хоёр кубик, удаань үеүүдтэй (на, наа, но, ноо, ну, нуу) танилсахадаа, үшөө хоёр кубик нэмэхэ хэрэгтэй. Нимэ үгэнүүдые бии болгохо: **ана, наана, уна, унаа, оно, оноо, онон** г. м.

Нэгэ класста хоёр комплект кубигуудые хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, илангаяа мэдүүлэл зохёоходо, 2—3 адли үзэгүүд ба үеүүд хэрэгтэй болохо юм. Жэшээнь, **Бата хадааһа хадаа.** Эндэ **«ха» «даа»** үетэй хоёр-хоёр кубигууд хэрэгтэй болоно.

Эхин шатын классуудай һурагшад бэшэлгэ соогоо түргэн ба удаан аялгануудые буруугаар бэшэжэрхидэг. Жэшээнь, **таабари тааха-табари таха, харгын тоohон — харгын тоhон** г. м. Ушар тиимэһээ эдэ кубигууд түргэн ба удаан аялгануудай илгаае ойлгуулхада туһатай байха.

Грамотада һургалгын үедэ кубигуудай дүүрэгдэг шухала үүргэнь гэхэдэ, нимэ болоно: олонхи үхибүүд элдэб шалтагаанһаа зарим үзэгүүдээ һайнаар ойлгоогүй дээрэһээ боложо зүбөөр учшалгын дүршэл абадаагүй. Энэ дутуу дундые усадхаха хэрэгтэ кубигууд туһалха аргатай. Кубигуудай олон янзын арга боломжнуудые багшанарай үргэнөөр хэрэглэхэ байһандань этигэнэдэ, найдаабди.

Эдэ кубигуудые хүүгэдэй саадта хэрэглэжэ болохо. Саадай үхибүүдые түрэлхи хэлэнэйнгээ аблануудтай танилсуулха гэһэн эрилтэ программа соо табигдана. Харин тиихэдэ хүүгэдые үзэгүүдтэй танилсуулха гэһэн зорилго табигданагүй. Саадай хүүгэдые буряад хэлэндэ һургаха тухай программа табигдаһаар арбаад жэл үнэршэбэ. Энэ асуудалые шэнжэлжэ үзөөд, нимэ тобшолол хэгдэбэ: хүүгэдэй саадай ахалагша группын (5 наһатай) үхибүүдые буряад үзэгүүдтэй танилсуулха, уншалгада һургалгын бэлэдхэлэй хүдэлмэри эмхидхэжэ болохо.

Ушар тиимэһээ саадай үхибүүдые буряад үзэгүүдтэй танилсуулха гэжэ программа соо оруулха тухай асуудалые хаража үзэхыень Эрдэм һуралсалай министерствэдэ дурадханабди.

Д. ОШОРОВ,
педагогикын эрдэмэй кандидат.

Монгол үгсаатанай түүхэһээ

МОНГОЛОЙ ГУШАН ДОЛООН ХААН

1. Чингис хаан.
Есүхэй баатарай ехэ хүбүүн 1162 ондо түрэжэ, Монгол ороной таһархай бутархай олон айл аймагуудые нэгэдүүлэн, Монголой нэгэдэһэн гүрэн түрые байгуулжа, 1206 ондо хаанай шэрээдэ һууһан байха юм. 1227 ондо наһа бараа.

2. Үгэдэй хаан.
Чингис хаанай гурбадахи хүбүүн 1187 ондо түрэжэ, 1229 ондо хаанай шэрээдэ һууба. 1241 ондо наһа бараба.

3. Гүюг хаан.
Үгэдэйн ехэ хүбүүн 1206 ондо түрэжэ, 1246 ондо хаанай шэрээдэ һуугаа. 1248 ондо наһа бараба.

4. Мүнх хаан.
Чингис хаанай одхон хүбүүн Тулуйн ехэ хүбүүн. 1208 ондо түрэжэ, 1251 ондо хаан болоһон байна. 1258 ондо наһа бараа.

5. Хубилай хаан.
Мүнх хаанай дүү хүбүүн 1215 ондо түрөөд, 1260 ондо хаан боложо һууба. 1294 ондо наһа бараа. Хубилай хаан Монголой гүрэнэй нинслэл хотые Хитад нютаг руу абаашаһан байгаа.

6. Үлзытэ Түмэр хаан.
Хубилай хаанай гурбадугаар хүбүүн Чингэмын хүбүүн болоно. 1265 ондо түрэһэн, 1294 ондо хаанай шэрээдэ һуугаа. 1307 ондо наһа барахан байха юм.

7. Хайсан Хүлэг хаан.
Чингэмын хоёрдохи хүбүүн болохо Дармабалын хүбүүн байгаа, 1281 ондо түрөөд, 1308 ондо хаан болобо. 1311 ондо наһа бараа.

8. Аюрбарвада Буянт хаан
Дармабалын гурбадахи хүбүүн 1285 ондо түрэжэ, 1312 ондо хаанай шэрээдэ һууба. 1320 ондо наһа бараа.

9. Шидубала гэгээн хаан
Булит хаанай хүбүүн 1303 ондо түрөөд, 1321 ондо хаанай шэрээдэ һууһан байна. 1321 ондо наһа бараба.

10. Есүнтүмэр хаан.
Чингэмын аха болохо Гамалын хоёрдохи хүбүүн. 1293 ондо түрэһэн, 1324 ондо хаанай шэрээдэ һууһан юм. 1328 ондо наһа бараа.

11. Ашидхэв хаан.
Есүнтүмэрэй ехэ хүбүүн 1320 ондо түрэжэ, 1328 ондо хаанай шэрээдэ һууһан аад, жэл болонгүй хаан шэрээгээ булаалгажархиһан байха юм.

12. Хүслэн хаан.
Хайсанай ехэ хүбүүн 1300 ондо түрэжэ 1329 ондо хаанай шэрээдэ һууһан аад, тэрэл жэлдэ нүгшэһэн байна.

13. Түб Түмэр хаан.
Хайсанай хоёрдохи хүбүүн 1304 ондо түрөөд, 1329 ондо хаанай шэрээдэ һууба. 1332 ондо наһа бараа.

14. Ренчинбал хаан
Хүслэн хаанай хүбүүн 1326 ондо түрөөд, 1332 ондо хаанай шэрээдэ һууһан аад, хоёр һара болоод наһа барахан байна.

15. Тогоон Түмэр хаан
Ренчинбалын аха 1320 ондо түрөөд, 1333 ондо хаан шэрээдэ һууһан байна. 1370 ондо наһа бараа. Тогоон Түмэр хаанай үедэ 1368 ондо Хитадта ехэ буһалгаан боложо, Монголой засаг упагааһан байха юм.

16. Аюушридар Билэгт хаан.
Тогоон Түмэрэй ехэ хүбүүн 1338 ондо түрөөд, 1370 ондо хаан шэрээдэ һууһан байна. 1378 ондо наһа бараа.

17. Түгэс Түмэр Үсгал хаан
Аюушридарай дүү хүбүүн. 1342 ондо түрэһэн, 1378 ондо хаанай шэрээдэ һууһан байна. 1388 ондо хорлуулжа алагдаа.

18. Энх Зоригт хаан.
Түгэс Түмэр хаанай ехэ хүбүүн. 1359 ондо түрөөд, 1389 ондо хаанай шэрээдэ һууба. 1392 ондо нүгшөө.

19. Элбэг нэгэдүүлэгшэ хаан.
Энх Зоригтын дүү хүбүүн. 1361 ондо түрэһэн. 1393 ондо хаан болоһон байна. 1399 ондо алуулһан байгаа ха.

20. Гүн Түмэр хаан.
Элбэг хаанай хүбүүн. 1377 ондо түрөөд, 1400 ондо хаанай шэрээ эзэлэзд. 1402 ондо алуулһан байна.

21. Үгч Хашха хаан.
1403 ондо хаанай шэрээ булимтаран абаад, 1408 ондо алуулһан байна.

22. Үлзий Түмэр хаан
Гүн Түмэр хаанай дүү хүбүүн 1378 ондо түрэһэн. 1403 ондо хаанай шэрээдэ һууһан, 1411 ондо алуулһан байха юм.

23. Дэлбэг хаан.
Үлзий Түмэрэй хүбүүн 1395 ондо түрэһэн. 1411 ондо хаанай шэрээдэ һуугаад, 1415 ондо алуулһан байна.

24. Ажай хаан
Харгуучаг Дүүрэнгийн хүбүүн. 1400 ондо түрэһэн, 1426 ондо хаанай шэрээдэ һууһан байна. Харин 1438 ондо Тогоон тайшада алуулһан байгаа.

25. Тайсун хаан.
Ажай хаанай ехэ хүбүүн. 1422 ондо түрөөд, 1439 ондо хаан болобо 1452 ондо хорлуулагдаһан байна

23. Агваржин (жонон) хаан.
Тайсун хаанай дүү хүбүүн. 1423 ондо түрэһэн, 1452 ондо хаанай шэрээдэ һууһан аад, тэрэл жэлдэ алуулһан байха юм.

27. Эсэн (тайша) хаан.
Тогоон тайшын хүбүүн. 1407 ондо түрэһэн, 1452 ондо засаг түрэ булаан абаад. 1455 ондо алуулһан байна.

23. Мэркүс (үхэгт) хаан.
Тайсун хаанай хоёрдохи хүбүүн. 1446 ондо түрөөд, 1455 ондо хаан боложо һууба. 1456 ондо алуулба.

29. Молон хаан.
Мэркүс хаанай дүү хүбүүн. 1437 ондо түрэһэн. 1456 ондо хаанай шэрээдэ һууба. 1462 ондо алуулһан байна.

30. Мандуул хаан.
Ажай хаанай гурбадахи хүбүүн 1426 ондо түрөөд, 1463 ондо хаанай шэрээдэ һууһан байна. 1467 ондо наһа бараа.

31. Батмүнх даян хаан
Баянмүнх жононгиин хүбүүн. 1464 ондо түрөөд 1470 ондо хаанай шэрээдэ һууба. 1517 ондо наһа бараа.

32. Барс булад сайн алаг хаан.
Батмүнхын гурбадахи хүбүүн 1488 ондо түрэһэн байна. 1517 ондо хаан болоод, 1519 ондо наһа бараба.

33. Бодь Алаг хаан.
Батмүнхын хүбүүн болохо Түр Буладай ехэ хүбүүн. 1505 ондо түрөөд, 1520 ондо хаанай шэрээдэ һууба. 1547 ондо наһа бараба.

34. Дарайсун гүдэн хаан.
Бодь Алагай ехэ хүбүүн. 1520 ондо түрэһэн. 1548 ондо хаан болоһон байна. 1557 ондо наһа бараа.

35. Түмэр засагт хаан.
Дарайсун хаанай ехэ хүбүүн. 1539 ондо түрэһэн, 1558 ондо хаанай шэрээдэ һууба. 1592 ондо наһа бараа.

36. Буян сэсэн хаан
Түмэр хаанай ехэ хүбүүн. 1555 ондо түрэһэн. 1593 ондо хаан болоод, 1603 ондо наһа барахан байна. Тэрэ хадаа Монголой Чингис хаанай угсаатанай һүүлшын хаан байһан болоно.

* * *

— 1206 оnhоо 1634 он хүрэтэр 428 жэлэй туршада Чингисэй уг гарбалай 37 хүн Монголой хаан шэрээдэ һууһан байна гээшэ.

— Монголой ехэ хаанууд дунда зэргээр 26-тайдаа хаанай шэрээдэ һууха, 37 наһа наһалжа, 11 жэл соо арад зоноо зонхилжо байһан болоно.

— Зургаан хаан нэгэ жэл хүрэтэр, арбан хаан—1—5, юһэн хаан—6—10, табан хаан—11—15, долоон хаан 21-һээ дээшэ жэлдэ хаанай шэрээдэ һууһан байна.

— Хамагһаа удаан (47 жэл) хаанай шэрээдэ һууһан хүн гэхэдэ, Батмүнх даян хаан болоно. Гэхэтэй хамта Ренчинбал хаан ороидоо 2 һара хаан байгаа ха юм. Тиихэдээ эдэ хоёр хаанай ороидоол зургаа наһатайдаа хаанай шэрээдэ һууһаниинь һонирхолтой. Бултанһаа ута наһа наһалһан (79 жэл) хаан гэхэдэ, Хубилай хаан болоно.

— Ашидхэв хаан наймадтайдаа, Мэркүс хаан юһэтэйдөө, Лигдэн хутаг хаан 12-тойдоо, Тогоон Түмэр хаан 13-тайдаа хаанай шэрээдэ һууһан байна. Харин Хубилай хаан, Эсэн хаан 45-тайдаа, Чингис хаан 44-тэйдөө, Мүнх хаан 43-тайдаа, Үгэдэй хаан 42-тойдоо хаан шэрээдэ һууһан байна бшуу.

— Ехэ хаануудай 13-ниинь хорлогдожо, хаан шэрээгээ буляалгаһан байха юм. Илангаяа 1393—1462 онуудай үедэхи 70-аад жэлэй туршада хаан байһан 11 хүнэй бултадаа хорлогдожо алуулһаниинь тэрэ үедэ хаанай засаг түрын түлөө гэмсэлэй хатуу шанга байһые гэршэлжэ үгэнэ ха юм.

Монголой «Ардын эрх» газетэһээ абтаба.

Ородой мэдээжэ уран зохёолшо Пришвинэй түрэһөөр 120 жэлэй ой үргэнөөр тэмдэглэгдэбэ. Уран зохёолшо байгаалиин онсо шэнжэнүүдые тон хурсаар, тодоор зураглан харуулһан байха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. М. Пришвин 1945 ондо.
ИТАР—ТАСС-ай фото.

Сүүдэй залһаа

ВЫСОЦКИЙ ...УУЛАҺААР ЛЭ БАЙГАА

...Республикын Вер... ...ргаа оробо. Кассетэ һэлгэ... ...жэ байтараа, кухни соо үлэ... ...һэн Семыкиней «Һүхэ юун... ...дэ абаабши?» гэхые дуу... ...лажархиба. Эрьелдэжэшье ...рдеэгүй байтарнь, Воротни... ...ков хажуудань һүхэ далай... ...ка байба. Хоёр эрэ носол... ...дошобо. Яньков багахаанаар ...гаа адабашье, Воротни... ...ковһоо һүхыень буляажа ...абаад, хүзүүн багтань саб... ...шажархихадань, тэрэнь уна... ...шаба.

Унаһан хойнонь мүн лэ ...араһаань толгой, хүзүүн ...руунь хэдэн дахин сабша... ...жка, хүндэ өшөөрөөр шар... ...хатуулба. Тиихэдээ Яньков ...В. И. бээ хамгаалха та... ...лаар хэмжэгээ үлүү гар... ...гаһан байна. Воротников ...В. И. хүндөөр шархатаһан, ...гэмэлтэһэнһээ боложо, боль... ...ницада наһа бараа.

Кухни соо үлөөд һууһан Семыкин зал соо носолдоо... ...ной болохые дууламсаараа ...гүйжэ ерээд, Яньковой һү... ...хыень буляажа абахые орол... ...дон, араһаань ерэжэ аһаба. Тиихэлээрнь Яньков шуран ...шуумараар эрьелдэжэ ерээд, Семыкиней зүүн мүр ...руунь, хүзүү руунь хэдэ... ...хэдэн дахин сабшажархиба. Семыкиней шала дээрэ унаа... ...шье һаа, дээрэһээнь үшөө ...хэдэн дахин сохиһон бай... ...ба. Семыкин М. Я. байра ...лдэрээ ами табяа. Нигэжэ ...Семыкинние алаһаниинь зо... ...рюута алаһан ябадал гэжэ ...сэгнэгдээ. Тиимэһээ РФ-гэй ...УК-гай 102-дохи статья эн... ...дэ хэрэглэгдээ.

Нимэ хайра гамгүйгөөр хоёр хүнние алаһан Яньков В. И. үүдэй урда зогсоходоо, өөрынгөө дүүрэн зэмэтэйдэ тоолохогүй зуураа, Воротников Семыкин хоёр намайе алаад, гэр соohоомнай юумьемнай хулуухая һанаа аалам гээ. Алагша бүхэнөө арба-арба дахин шархатуулһан аад (суда...медицинскэ тобшолол ...бни), хоёр-гурба дахин һүхэ далайхаһаа ондоо юумэ һананагүйб гэжэ хэлээ.

Теэд Яньковой өөрынь мэдэрэн хэлэһэнһээ, сүүдэй заседаниин үедэ хэгдэһан шэнжэлэлһээ, уголовно хэрэгтэнь хабсаруулагдаһан бодото баримтануудһаа, гэршэхэрэй хэлэһэн үгэнүүдһээ сохом зэмэтэйнь алиргүүлэгдээ. Гэршэ Т. Г. Яньк...ова (һамганиинь) үдэшын 9 час багта хүршэ һуудаг С. Гирченкиндэ аймшахай юумэн ерээд: «Валера хоёр эрэ хүнние алажархёо, яаха гээшэбиб?» — гэһэн байна. Һамганайнтаа «Юундэ нимэ юумэ хээ гээшэбши?» — гэхэдэ, Яньков: «Эдэ манайхние тонохоёо ерээ. Тиимэһээнь алажархёоб», — гэжэ хариусаһан байна.

Яньковтоной зал соо шуһан соо хоёр хүнэй хэбтэхые С. Г. Гирченко хараһаа тэмдэглээ. Удаань түрэн туһаламжа, милиции ерэһэн байха юм.

Сүүдэй материалнуудай үндэһөөр, сүүдлүүлэгдэжэ байһан Яньковой хэлээнээр ...тэрэ түрүүшээр Воротниковһоо бээ хамгаалха байдалда ороод байһаһаа, һүхэ байнал гэжэ сабшаһандаа, байдалаа хэтэрүүлээ. Иимэ дээрэһээ Яньковһоо РФ-гэй УК-гай 102 статьягай «2» пункт болоулагдажа, 105-дахи статьяда оруулагдаа. Харин Семыкинэй хэрэгээр мүрдэлгын зургаануд Яньковто Россиин Федерациин УК-гай 102-дохи статьягай хэдэн пунктые ашаһан байгаа. Яньков Семыкинние ниитынгээ уялые дүүргэжэ байхадаа, алаа гэхын аргагүй.

Тэрэнэһээ гадна Семыкин Воротниковһоо «юундэ һүхэ абаабши?» гэжэ һураа һэн гэжэ Яньковой хэлэһэнние буруушааха үндэһэн олдоогүй. Зал соо носолдооной болохые дуулаад ошоhон Семыкин Яньковой һүхэ абаха һэдэлгэтэй байһан аад, тэрээндээ диилдэжэ сабшуулшоо. Тиимэһээ Яньков Семыкинние тон хатуугаар зобоожо алаа гэжэ мэдэрхын аргагүй гээд Верховно Сүүд элирхэйлһэн байна. Мүрдэлгын зургаануд Семыкинэй түлөө Яньковто 103 статьяг тохохо гэжэ шиидэһэн байгаа.

Судебно - психиатрическа экспертизын харуулһанай ёһоор, Яньков В. И. эдүүр, тэрэ юу хэжэ байһанаа мэдэхэ, өөрынгөө гаргаһан ябадалай түлөө харюусаха шадалтай хүн. Сүүд Яньковые гэмнэхэдээ, тэрэнэй хэһэн ябадалай нинтэдэ хэды зэргэ аюултайе, тэрэнэй зэмые хүндэдхэхэ ба хүнгэлхэшье талануудыень зэргэ хараадаа абаха зуураа, һогтуу байһаниинь хүшэр шалтагаан гэжэ тоолоо. Гэхэтэй хамта Яньковой ажалладаг газарһаа һаин һанамжануудай хэлэгдэһэние, хуулинь наһа гүйсөөдүй, басагатай байһаниие, бэе махабадайнь бодото байдалые (1991 ондо инфаркт болоо) сүүд хараадаа абаһан байна.

Дээрэ хэлэгдэһэнһээ үндэһэлэн, сүүд Яньков Валерий Ивановичай РФ-гэй УК-гай 105-дахи ба 103-дахи статьянуудаар гэмнэхэ зэмэтэ ябадал хэһэние мэдэрээд, 105-дахи статьягай үндэһөөр 2 жэлээр, 103-дахи статьягай [illegible] 8 жэлээр эрхэлээ хаһагдахаар гэмнэхэ гэжэ шиидхээ. Россиин Федерациин Уголовно Кодексын 40-дэхи статьягай үндэһөөр бухы зэмьень хамтадхан харахада, бага болзоройнь ехэ болзороороо дарагдадаг ёһоор, Яньковто эсэстээ 8 жэл үгтэһэн болоно. Тэрэ шанга режимтэй колониэдо ябуухаар сүүлдэбэ.

Буряад Республикын Верховно Сүүдэй гэшүүн, А. К. Лопатинай хүтэлбэри доро сүүдэй заседани үнэргэгдөө.

В. ТОКТОХОЕВА,
Буряад Республикын Верховно Сүүдэй арадай заседатель.

ИТАР-ТАСС: Түди дэлхэй мүнөөдэр

ПЕКИН.

Непал хадаа газар дэбисхэр дээрээ Хитадта эсэргүүжэлтэй ябуулгада ямар нэгэн политическэ хүсэнүүдые хабаадуулхагүй гээд Синьхуа агентство мэдээсэнэ.

Хитадай түлөөлэгшэ «Непалай правительствын хараа шалгалые дэмжүүр сэгнэнэ» гэжэ агентство тодорхойлбо. Үнэрэгшэ жэлдэ Непалай премьер-министрэй Хитад ошоhон ушар хоёр ороной хоорондохи хаан барисаае бэхижүүлхэһээ гадна энэ нютагта амгалан түбшэн байдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ горитой хубитала оруулаа һэн. «Непал—хитад арадай найдамтай нүхэдэй нэгэн. Оронуудайнгаа хоорондохи хаан барисаае бэхижүүлхыень тула бидэ оролдохобди», — гээд Хитадан Коммунис партиин ЦК-гай уласхоорондын холбоонуудай таһагые даагшын орлогшо Цзян Гуанхуа хэлэнэ.

Түбэдэй автономито райондо сепаратистнуудай эдэбхи үүсхэлээ дэлгэрүүлжэ байһан ушарта һанаагаа зободог КНР-эй партийно-гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд Түбэдэй түлөөлэгшэдэй олоор ажаһуудаг Непалтай харилсаагаа бэхижүүлхые оролдоно.

ДЖАКАРТА.

Индонезиин Ява олтирог дээрэ эзэн олон тоото хүн зон ажаһуудаг юм. Эндэ болоhон үеһөө 22 хүн наһа бараа, хэдэн арбаад мянган зон зоожо гараа. Һүүлэй удэрнүүдтэ аадар бороо таһалгарлагүй орожо, горхонууд үерлоод, тогтоохын аргагүй урасхалаар урагшаа тэгүүлһэн байна. Уһа баридаг түхеэрэлгэнүүд хүдэлмэгүй. Тиигэжэ уһан набтар газарай нютагуудые үертэ абаа.

Ява олтирогой түбэй нютагуудые эзэн хүшэр байдалтай. Джакарта, Семаранга, Сурабаей гэхэ мэтэ томо хотонуудай хоорондо түмэр замай харилсаан таһалданхай. Автомашиныи харгылуудай зарим участогуудые үн лэ үертэ абтанхай.

Хүн зоние абарха ба энэ аюултай тэмсэхэ талаар засаг түрэ түргэн хэмжээнүүдые абаха байлхай.

АФИНА.

Грециде шубуудые ба ангуудта туһаламжа үзүүлхэ «түргэн туһаламжын» түрүүшын станци байгуулагдаа. Тэндэ биологууд, ветеринарнууд, ан амитадые шудалагшад болон бусад мэргэжэлтэд ажаллажа, шархатаһан ба үбшэлһэн амитадта түргэн туһаламжа үзүүлхэ зорилготой. Ороной баруун-хойто зүгтэ оршодог Эврос хотын засагаархид нимэ захиралта гаргаа һэн. Европо дотор эгээл энэ нютагай байгаалида хүн гар хүрөөгүй шахуу юм. Бусад нютагуудта үни үгы болоhон шубууд ба ангууд эндэ олоор амидарна.

ВАШИНГТОН.

Февралиин 24-һөө албанай хэрэгээр Вашингтон ерэхэ Великобританиин премьер-министр Джон Мейджортэй США-гай Президент Билл Клинтон уулзажа хөөрэлдэхэ хараатай. Британиин кабинедэй тодорхойлбо эндэ ехэзэр хүлеэжэ байнхай. Великобритани хадаа хэдэн арбаад жэлэй туршада США-тай нягта холбоотой байгаа юм. Мүн эдэ хоёр гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд бэе бэедээ найдадаг, хани халуунаар хандадаг бэлэй. Британиин премьер-министр байһан Маргарет Тэтчер болон мүнөөнэй премьер-министр Дж. Мейджор гэгшэд США-тай Президентнүүд байһан Рональд Рейган ба Джордж Буш гэгшэдтэй эгээл иимэ дүтын харилсаатай байгаа.

ВЕНЭ.

Эндэ уулзаһан Казахстанай Президент Нурсултан Назарбаев болон Австриин федеральна канцлер Франц Враницкий гэгшэд хоёр талын харилсаанай, нэн түрүүн экономикын харилсаанай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэһэн байна. Хоёрэлдөөнэй дүнтөөр сэдьхэлээ хананги байнабди гээд, һүүлээрнь үнэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ Казахстанай Президент, Австриин канцлер тэмдэглээ һэн.

ООН.

Афганистанда олоныитын туһаламжа үзүүлжэ байһан ООН-ой хүдэлмэрилэгшэдые добтолоо. ООН-ой Генеральна секретариин түлөөлэгшэ Джо Силлс энээн тухай мэдээсэнэ. Туугаар тэмдэгтэй ООН-ой хоёр автомашиныи февралиин 1-дэ Джалалабад хото шадар байхадань, хажуугаарнь гараһан автомашинаһаа таниндаагүй гурбан хүн хэды дахин буудаа һэн. Тиигэжэ ООН-ой автомашина соо һууһан дүрбэн хүн наһа бараа. Эдэмнай Великобританиин эрхэтэн, Нидерландын эрхэтэн ба Афганистанай хоёр жолоошод болоно. ООН-ой зохёон найруулһан программыи ёһоор Афганистанда туһаламжа үзүүлхын тула ООН-ой хүдэлмэрилэгшэд Джалалабад ошожо ябаһан юм.

ПАРИЖ.

Европын Советэй гэшүүн болохо тухай мэдүүлгэ барихан 11 гүрэнние, тэрэ тоодо Россие гэшүүн болгон абаха тухай асуудал Европын Советэй Министрнүүдэй комитедэй байгша оной майн 14-дэ болохо заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ юм.

ПЕКИН.

Хитадай эгээн томо Янцзы мүрэнние хамгаалха талаар яаралтай хэмжээнүүдые абахыень КНР-эй байгаалиие хамгаалагшад ороной правительствые уриалһан байна. Энэ мүрэн утынгаа хэмжээгээр дэлхэй дээрэ гурбадахи һуури эзэлдэг юм.

Янцзы мүрэнэй эрьедэ ургадаг ой модо отолһон дээрэһээ Хитадай Сычуань провинциин үрэжэл һайтай ехэ хэмжээнэй газар сүл гүби болотороо хатажа байна гээд КНР-эй Госсоведэй премьертэ эльгээтэдэһэн тусгаар элидхэл соо хэлэгдэнэ. Һүүлэй гансал арбан жэлэй туршада энэ мүрэнэй уһан үрэжэлтэ газарай 700 миллион тонно хүрьһэ урадхуулан абаашаһан байна. Иигэжэ байгаалиин тэнсүүрине бүдүүлигээр эбдэһэн дээрэһээ хоморой ба сэнтэй амитад, ургамалнууд, үлүү гарахадаа, үни урданай Хитадай хүгжэлтын дурасхаалнууд болохо Хуанлунсы ба Цзочжайтоу һүмэнүүд хосорон һалаха туйлдаа хүрэнхэй. Үерэй болоходо эдэ һүмэнүүд жэл бүри уһанда абтана гээд элидхэл дотор хэлэгдэнэ.

...йгалаа
...мгаалая!

...имна...
...иг
...байн...

...ына үгэгжүүлгы...
...наар ургуулалга...
...кторай прицел...
...дһээ, самолед...
...гаад тоhно м...
...гжүүлгэ хаигдг...
...ска сохоhоо ...
...ото химикат, ...
...бицид полинуу...
...жэжэ, удаань ...
...ине туужа, хэ...
...рэй зайда сэсэ...
...модон руу тара...
...модоной борбоо...
...ай буурсаг, но...
...э тухай иимэ ...
...охынышье арга...
...ито ногоо түүхэ...
...ной шэгшэг ...
...лиг арьяатанда...
...идажа-унхидажа...
...б. Зверобой ...
...эн хүдэлгөөд ...
...үбшэнһөө ...
...ньзамай хангалга...
...й орондо, тэндэ...
...мпромой хороо...
...шахал даа.

Гадна машина ...
...ратайшуул «...
...дэ» ехэ хоро хү...
...нугаар, поли ...
... соогуур мотоци...
... жолоодоhон зо...
...ды дахин эрьел...
...бі Техникын хор...
...каһан тоhон, бе...
...сай хүрьһые, ...
...е үшөө дээрэнь ...

Тусхай хуули ...
...ологическа ...
...тай хамта эн...
...лиця байгуулха ...
...эд тоолоhоо. Зэ...
...малнуудые огор...
...жа, ургуулжа ...
...ттэй. Саад, ог...
...улха дуратай ...
... юм. Эдэнэртэ ...
...гамалай нэгэ-хо...
...асток дээрээ ...
...абари үгэхэ ба...
...дэ ургамалнууда...
...рууһан балай ...
...нэдээд ургажа ...
...нуу. Миниий уча...
...домто ургама...
...ншоор гурбан, ...
...етр талмай ...
...йн хоншоорой ...
...манай гэр бүл...
...рэглэдэг витам...
...Хэмэсэйнь эдеэшэ...
...г соонь түүгээд...
...атаагаад байхаһа...
...ро ажалшье хэр...
...оон базаарта эд...
...улалдахаяа ошоод...
...ни кооперацида ...
...эм. Хатаһан ...
...раммыень лэ то...
...эшэ, зүбөөр хат...
...ланар шэнжэнь ...
...ираада абтан м...
...эг һаань, ...
...Үшөө эм домто ...
...ые суглуулдаг, ...
...оние тусгаар ба...
...ала.

В. Т...ун болооб, ямар эм домто ...лтагаан дээрэһээ суглуу...
...Н. нэгэ доро хо...
...е алаба гээшэб?

...ной июлиин 12-ой ...ков В. И. Даши... ...Цармаев хоёр нү... ...нэгэ шэл архи уу... ...һүүлээр машина... ...частнуудые бэ... ...улада эд бараанай ...барахолко) ошоо ...гэндэ ябажа байха... ...үн ташиха байһан ...Воротников түрүү... ...х раһан Михаил ...х ертой уулзаба. ...тэ...ан байгаа. ...х н хэнэйшье үй... ...х

Сагаалганиие угтуулан

ЕРЫТ, ЕРЫТ НААДАНДАА...

Хүдөөгэй гэр соо. Хүгшэн сайлахаяа столоо түхеэрнэ. Үбгэн газаанаа поднос дээрэ аягатай һү, сай, сагаан эдеэнэй дээжэ барнихай орожо ерэнэ.

ҮБГЭН: Сагаалганайнгаа сэржэм орон дэлхэйдээ үргэлэн хойноо, хоюулаа сагаалхамнай гү даа!

ХҮГШЭН: Сагаалая, сагаалая!

(Үбгэн хүгшэн хоёр бэ бээ сагаална).

ҮБГЭН: Мэндөө!

ХҮГШЭН: Мэндөө!

(Бэе бээ Шэнэ, Сагаан һараар амаршалһанайнгаа удаа, үбгэн хүгшэн хоёр столдоо һуужа, сайлана).

ҮБГЭН: Зай, нигээд Бишэн жэлнайшье үнгэржэ. Тахяа жэлнай гараба даа. Бидэ хоёршье нэгэ-нэгэ наһа нэмэбэбди.

ХҮГШЭН: Тиибэ даа, тиибэ. Сагай түргэн ябаха гээшэнь!

ҮБГЭН: Гэбэшье энэ сагнай хубилаад, худхараад. юуниншьье боложо байнаб даа?

ХҮГШЭН: Орон тэнгэридээ. нютагайнгаа эээдтэ мүргөөд лэ һуухаһаа ондоо, бидэ хоёрто юун байхаб даа.

ҮБГЭН: Тиимэл даа. Үри хүүгэднай, нютаг зомнай һайн һайхан, амгалан тэнюун лэ ажаһуут гэхэһээ ондоо юун байхаб даа.

ХҮГШЭН: Ум-маа-ни-бадмай-хум! Тиимэ даа. Үри бэемнай, улад зомнай амгалан, һайн һанаатай, һайхан сэдьхэлтэй һуухань болтогой!

ҮБГЭН: Зай, хүгшөө, үри бэеэнээйнгээ, улад зонойнгоо түлөө сэржэмдээ хадаа, нэгэ һайхан аялга татажархия!

ХҮГШЭН: Татажархия, татажархия! Дуу дуулажа, сэдьхэлээ баясуулжа ябахаһаа гоё юун байхаб?

ҮБГЭН: Фольклорно ансамблиин артист гэжэ шамайемни абаһаар мэдэхээ лэ. Хэдэн жэлэй саада тээ нигэжэ урданайнгаа юумые һэргээжэ эхилһэн һаань, шиммни габьяата артистын нэрэ эзргэдэ хүртэһэн лэ байха һэншэ.

ХҮГШЭН: Зай, мүнөө болоһон хойно, юуч хэрэггүй юумэ хэлэнэш даа? Дуу бага сага мэдэхэ хадаа дуулажа ябаа бээзб.

(Хоюулаа дуулана).

Сэсэгтэйл даа, пабшаһатайл даа

Сэнгүүхэн даа, манай нютаг,

Сэнгэел даа, зугаалаял даа.

Сэдьхэлдээ баяртай, жаргаял даа...

(Аша басаганиинь орожо ерэнэ).

АША БАСАГАН: Амар мэндээ! Та хоёрни ямар гоёор дуулалдажа һууна гээшэбта? Таанадаа сагаалхаяа ерээлби.

(Ошожо сагаална).

Мэндээ!

ХҮГШЭН: Мэндээ!

ҮБГЭН: Мэндээ!

АША БАСАГАН: Сагаан һарын түрүүшын үдэрые хүхюу гоёор үнгэргэбэл, хүн тэрэ жэл соогоо хүхюун, баяртай ябаха юм гэжэ багшамнай хэлээл.

ҮБГЭН: Тон зуб юумэ багшатнай хэлээ. Үнэхөөрөөшье, Сагаан һарые ямараар эхилнэб, эгээл тиимээр Шэнэ жэл үнгэрдэг юм.

АША БАСАГАН: Тэбби, таабай! Мүнөөдэр танайда ехэл һонирхолтой айлшад сагаалжа ерэхэ гэжэ һананалб.

ХҮГШЭН: Тиигэхэ даа, Тиигэхэ. Сагаалганай үдэр ерэһэн айлшан, бүхэн хүндэтэй Сайха юм. Мухаа, ерэ даа, сай бари, сагаан эдеэнһээ хүртэ!

СЭСЭН ХҮҮХЭН (орожо ерэнэ): Амар сайн, үбгэжөөл! Амар сайн, хүгшөө! Сагаан һарын түрүүшын үдэрөөр таанадаа амаршалхаяа ерээб!

(Сагаална).

ХҮГШЭН: Үү, энэмни хэн гээшэбши даа?! Шамаяа танижа ядажа байнаб?

АША БАСАГАН: Тэбби, энэмнай Сэсэн Хүүхэн гээшэл. Хэлээ һэмнайб, айлшад ерэхэ гэжэ.

ҮБГЭН: Ямар һонин айлшан гээшэбши? Хаагуур, хайшан гээд ерэбэш даа?

СЭСЭН ХҮҮХЭН: Бабана тэхээсэ унаад лэ, харгын далан дээгүүр дамжаад ерээб даа.

ХҮГШЭН: Ехэл һайн даа, хүүхэмни, мүнөөдэр айлшалжа ерэһэнши.

ЗАРХАЙ (орожо ерэнэ): Мэндэ амар. бүгэдөөрэн!

(Сагаална).

ХҮГШЭН: Байза, энэмни баһа хэн бэлэй?!

АША БАСАГАН: Тархайн аша Зархай.

ЗАРХАЙ:

Танилсая, нүхэд,
Тархайн аша хүбүүн.
Зархай гээшэб!
Зарпагархан амандам,
Зантагархан тархидам
Эгээл таруу
Энээхэн нэрэ
Эжымни үгөө юм.
Тансаарһан бэетэй
Тарзагархан хадамни
Шадалгүйхэн ха гэжэ
Шамарлажа байлайт.
Шандаһааршье шангахан,
Шадалааршье пуглихан.
Шанартайхан лэ байхаб.
Ухаагаршье хүнүүд
Урдамни ороогүй юм.
Үрьхадашье, ургадашье
Оруулжа шадаагүй юм...

Шаалай, Шаанай хоёр (орожо ерэнэ):

(Сагаална).

ХҮГШЭН. Үү, эдэмнай хэд бэ?

АША БАСАГАН: Тээбии, эдэшни Шаалай Шаанай хоёр гүб даа.

ҮБГЭН: Наашаа, наашаа һуугты, айлшад!

ШААЛАЙ:

Шамбай ехэ бэетэй,
Шадал ехэ хүсэтэй,
Шалбагар зузаан уралтай,
Шал тэнэг Шаалай гээшэб.

ШААНАЙ:

Дүүрэн сэсэн ухаатай,
Тусгаар олон аргатай,
Тунгалаг хурдан бэлнгтэй,
Тоһон түргэн хэлэтэй,
Торгон нимгэн уралтай,
Онсо мэргэн харбаатай,
Ой сэсэн Шаанай гээшэб.

ХҮГШЭН: Ехэл һайн даа, хүүгэдни. Маанадаа мартангүй, сагаалжа ерэнэнтнай.

ҮБГЭН: Урданайнгаа ёһо заншал һэргээжэ, ула болоһон юумые зула болгожо байһантнай ехэл һайн гээшэ.

БУДАМШУУ (ехэ хүхюутэй орожо ерэнэ): Амар сайн, ашата үбгэн баабай, эмгэн буурал эжы! Үглөөтүүр ерэжэ, таанадаа сагаалха һанаатай ябаһан аад, үгын олондо хормойгоо орёотдобо гээшэ гүб! Сагаалая даа.

(Сагаална).

Мэндээ!

ҮБГЭН: Энэ хурса хара нюдэтэй, хонгёо һайхан дуутаймни хэн агша бэлэй даа! Ехэл танил шэнги аад, мартагдаад байна.

АША БАСАГАН (шэхэндэнь дүтэлжэ): Будамшуу!

ҮБГЭН ХҮГШЭН хоёр: Будамшуу?! Будамшуу?!

БУЛТА: Будамшуу ерээ! Будамшуу!

БУДАМШУУ:

Будамшуу, Будамшуу нэрэтэйб даа,
Буряадхан-Монголдоо нютаггайб даа.
Бараядаа намайе таннхал даа
Буруугаа адуулдаг ажалгайб даа.

ШААЛАЙ: Будамшуу, мүнөөдэр ямар хүхюутэйбши даа?

БУДАМШУУ: Сагаалганда нэгэл дахин сададаг хүнби. Тиигээд лэ сагаалганай болтоходо, ехэл хүхидэнби.

ХҮГШЭН: Ай, бааһан даа!

ШААНАЙ: Будамшуу, шимнай ехэ олон нэрэтэй бэшэ аалби?

БУДАМШУУ: Тиимэ даа, Аха, Захаамнаар Аляа Шараб, Борьёо, Сэлэнгээр Будамшуу хүбүүн, Ага, Хорёор Аригуун Бүүбэй, Түгнэ, Яруунаар Түбжөөн хүбүүн, Бэшүүр, Хёлгоор Буруушан Бургалдай гэлсэдэг.

СЭСЭН ХҮҮХЭН: Будамшуу, ши нимэ олон нэрэтэй, нимэ олон һайхан нютагуудтай хадаа ехэл олон түрэл түтимтэй ёнотойш?

БУДАМШУУ: Буряад һайхан ороноймни бүхы зон аха дүүнэрни гэжэ һанажа ябагшаб.

ҮБГЭН: Зүб лэ даа, хүүгэдни. Хүн хүндэ аха дүү, нүхэр байха ёнотой.

ШААНАЙ: Нүхэдүүд, таабари хэлсээ.

АША БАСАГАН: Хэлсээ, хэлсээ! Хэн хэлэхэб?

ШААЛАЙ: Би хэлэхэб. Шагнаахайн газаа шаргал морин уяатай.

АША БАСАГАН: Һинхэ. Миниии таабари таагты. Залуухан басаган жара-далан яратай.

ШААНАЙ: Би таахагүйб.

ЗАРХАЙ: Бишье таажа шадахагүйб.

СЭСЭН ХҮҮХЭН: Хэлыш түргэн тайлбаринень, ямар һонин таабари гээшэб!

АША БАСАГАН: Миини тээбии таахал даа.

ХҮГШЭН: Хурабша гү даа?

АША БАСАГАН: Тиимэ, тиимэ.

СЭСЭН ХҮҮХЭН: Ши ехэ һүбэлгэн бэрхэ басаган хэбэртэйш. Маанадта гоё шүлэг уншажа үгыш.

БУДАМШУУ: Үнэхөөрөөшье, басаган. Нютагтатнай шүлэгшэ аха захатан олон ха юм. Нэрлэхэ болоо һаа, Бадма Шойдоков, Аюша Доноев, Цыбикжан Найданов, Тиихэдэ Утаата нютагта байдаг. Александр Цыбиковэй шүлэгүүдые уншахада, баһал уянгатай гоё байдаг.

АША БАСАГАН: Та манай нютагай поэдүүдые танидаг гүт?

БУДАМШУУ: Танидаг даа. Шүлэгүүдыень газетэдэ уншадагби. Буряад зоной һайндэр сагаалган тухайшье эдэ нүхэд олон шүлэгүүдые бэшэнхэй. Шагнагты даа.

Сагаан тарагаар салгидан морилһон
Сагаалган—буряад зоной найр лэ!
Һанаа сэдьхэлэй
түүрээлгэ үргэһэн
Үльгэршэн үбгэнэй үреэл гээшэл!..

АША БАСАГАН: Энэ манай нютагай уран зохёолшо Бадма Шойдоковиг Шойдоковой сэшэһэн «Сагаалган» гэжэ шүлэг лэ! Үшөө Аюша Доноев «Сагаалган тухай дуу» бэшэнхэй (дуулана):

Сэнхир торгон хадаг дээрэ
Сэгээ хэжэ барнихай.
Сэбэр буряад басаган
Сэлеэн зоноо угтанхай.
Сагаалганай һайндэроор
Сарюун нүхэд, мэндэ амар!
Сагаан эдеэн хүнэгөөр
Салгидажа, билтаржа байг!
Буруу даагад тобшроор
Булшан, далан зузаантай
Бурьян, мэнгэн тангаржа,
Булта ондо оролой.
Сагаалганан һаиндэроор
Сарюун нүхэд, мэндэ амар!
Сагаан эдеэн хүнэгөөр
Салгидажа, билтаржа байг!

БУЛТА: Ямар гоё дуун гээшэб!

БУДАМШУУ: Гоё дуун даа! Би арайл дуулажа шадахагүй байнаб.

ЗАРХАЙ: Мэдэхэ дуугаа дуулаял!

СЭСЭН ХҮҮХЭН: Зай, хүбүүл! Сагаалганда нигэжэ уулзаа хадаа, үбгэн хүгшэн хоёройнгоо шэхые баясуулжа, нюдыень хүкарлуулаял.

БУЛТА: Тиигэе, тиигэе!

(Ёохор эхилнэ).

Ерыт, орыт ёохорто
Ёохор наадан хуушараа.
Хуушарныень шэнэлжэ,
Шэнэ ёохор хатарая!
(Хүшэгэ).

Х. ДАМПИЛОВА.

СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ

ГАЛБАДА ЕХЭ ҺАЙНДЭР БОЛОО

Аяар холын Грузиһаа ерэһэн барилгашад Түнхэнэй аймагай Галба нютагта ороддоол хэдэн һарын туршада соёлой-спортын комплексын байшан бодхоожо, ашаглалгада тушааба.

— Манай үнгэрһэн жэлэй март һара соо ерэхэдэ, хэрэгтэй бүхы документнүүд болон барилгын материалнууд бэлэн болгогдонхой байгаа,—гээд бригадир Иосиф Дарибенян хоорэнэ. — Бидэ барилгаяа ямаршье һаад түбэггүйгөөр эхилһэн хадаа, нэгэшье зогсоогүй, үдэр бүрилгөө даабари дүүргэхэ гэжэ оролдодог байгаабди. Бидэнние бүхы хэрэгтэй юумээрнай хангаһан таряашадан ажахынуудай «Мир» гэжэ эблэлэй түрүүлэгшэ Юрий Лопсонович Марактаев, барилгын талаар тэрэнэй туһалагша Дугаржаб Сыендамбаевич Молонов гэгшэдтэ ехэ баяр хүртэнэбди. Ажахын правлениин, Галба нютагайхидай зүгһөө нимэ анхарал оролдолгын гаргагдахада, муутаар хүдэлхын аргагүй байгаа. Суг хүдэлдэг нүхэдни талбынхидта нимэ комплекс шухала хэрэгтэй гэжэ ойлгоод, шадал соогоо оролдожо хүдэлөөл даа. Бидэ мүнөө саг болзор соогоо барилгаяа дүүргэһэндээ урматайбди гээд тэрэ хоорөөгөө түгэсхэбэ.

Россиг чемпион, спортын мастер, Таблангууд нютагай хүбүүн Түмэн Шутуковые боксдо дуратайшуул мэдэхэ байха. Тэдэнэй Намжил (Надежда) гэжэ бүлэ басаганиинь һур харбалгаар спортын мастер, түрэл республика соогоо яһала суурхаһан байха. Эндэхи Сагаан-Нуур нютагта түрэһэн, спортын мастер Надежда Домыкпева үшөө налад онуудта һур харбалгаар республикын суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, түрэл Буряадайнгаа нэрэ үндые яһала хамгаалаа. Тиихэдэ мүн лэ Галба нютагта түрэһэн спортын мастер Валентина Оздоноева тухай дуулаһан лэ байхат. Энэ хүмнай конькигаар урилдаанда эрхим үрэ дүнгүүдые харуулдаг һэн.

Галба нютагай эрэшүүл зүришэлдөөтэ асуудалнуудаа хэр үгһаа хойшо барилдажа шидхэдэг һонирхолтой заншалтай һэн. Тиимэһээ эндэ барилдаан ехэ дэлгэрэнги гээшэ ха. Тоо баримтанууд дээрэ тогтохо болоо һаа, бүхэ барилдаагаар эндэһээ спортын 13 мастер урган гараа. Тэдэнэй гурбаниинь самбо барилдаагаар, нэгэниинь дзюдо-до барилдаагаар спортын мастернууд болонхой. Тэдэнние һорин һургаһан хүнүүд Россин габьяата тренернүүдэй нэрэ зэргэтэй. Тэдэнэр бултадаа Галба нютагта түрэһэн юм. Эдэ хэд бэ гэбэл, буряад барилдаанай эхи табигшадай нэгэн Нима Сосорович Ивахинов, тэрэнэй зээ хүбүүн Виктор Сосорович Ивахинов, Владимир Жимбиевич Антархаев гэгшэд, тэдэнэй дунда би, энэ статьягай автор, ооросошье оросоноб.

Спортоор һорилго, бэлэдхэл хэхэ ямаршье эрхэ байдалгуй аад, галбынхидай амжалтануудые туйладаг байһаниинь гайхалтай. Жэлэй дулаан сагай үе тэдэнэй спортын гол залынь болодог һэн. Апрель һараһаа эхилээд лэ, орой намар болотор «площадь» дээрээ (нигэжэ багахан стадионоо нэрлэгшэ һэмди) таһалгаяагүй футбол, волейбол наадагша бэлэйбди. Наадануудай хоорондохи забһарта хүнгэн атлетикээр, буряад барилдаагаар бэеэ һорихош. Тэрэ үедэ бүхы һуурин тосхонуудта нимэ заншал бии байтаа. Тэрэ юундэшьеб даа, зүгоор маһай Галбада шандааһа шаратай спортсменүүд үлүү олон байгаа, гэжэ һанагшаб. Нэрлэбэл, волейболистнууд Валерий Хамагаев, Владимир Буханаев, Ирина Соктоева, футболистнууд Виктор Пантеев, Дмитрий Митриков, барилдаашад Иосиф Будаев, Нима Ивахинов, алишье талаараа адли тэгшэ спортсменүүд Владимир Митриков, Намсарай Цыбиков, Сырен-Даша Цыбиков болон бусад нютагайхидайнтаа омогорхол бологшо һэн. Тэрэ саг мүнөө нютагай түүхэдэ оронхой.

Харин мүнөө эдир галбынхид һаа бодхоогдоһон комплекстой болоһондоо урма баяртай. Тэдэнэй удаан хүлсэйлэн сэдьхэл хүдэлгэмэ хаһа һаяхэн тулан ерэбэ. Заншалта ёноор улаан лентэ хайшалагдажа, «Мир» ажахын түрүүлэгшэ Юрий Маркатаев хүнүүдые 30×12 дүрбэлжэн метр талмайтай спортын зал соо орохыень уриба. Үргэн ехэ зал, харагшадай һууха балконууд хүнэй нюдэ баясуулна. Тиихэдэ волейбол наадаха талмай бүхы дүримэй ёноор түхеэрэгдэһэншье һаа, багахан шэнгеэр харагдана. Хүбсаһаа тайлаха газар, бэсэ угааха душ гэхэ мэтэ ехэл зохидоор бэлдэгдэнхэй. Хоёрдохи дабхарта барилдаашадай болон теннис наадагшадай хоёр зал бии.

Соёлой-спортын комплекс нээлгын баяр ёнололдо хабаадаха зорилготойгоор республикын аймагуудһаа, Улаан-Удэ хотоһоо, Эрхүүтэй областнин Слюдянска районһоо спортсменүүд ерэжэ, эндэ одоол ёноо мүрысөөн эхилээ һэн.

Байкальск хотын «Хуша» гэжэ спортын клубай, Хойморой суглуулагдамал командын эрэшүүлэй ба эхэнэрнүүдэй командануудай дунда волейболоор һонирхолтой уулзалга болоо. Байкальск хотын эрэшүүлэй командын спортсменүүд дуршэл ехэтэй, областниингоо чемпионадта нэгэтэ бэшэ хабаадалсаһан намтартай. Эхэнэрнүүдэй уулзалгада айлшад 2:0 тоотойгоор шүүгээ, харин эрэшүүлэй команданууд соо һоо байкальскыхидай плаһаниинь гайхалгүй бэлэй.

Акционернэ «Годли» гэжэ бүлгэм бүхэ барилдаанда хабаадагшадые шагнаха мүнгэ һомолһон байна. Эндэ спортын мастер Александр Бельков Юрий Партихеевые, Бато Шатдуроз Алексей Цыреновые илаа. Удаань бүряад барилдаанда дуратайшуул хаба шадалаа туршалсаа. Эндэ илагшада «Мир» ажахын правлени хонин шан дурадхаһан байна. Энэ мүрысөөндэ хорёод атледүүд хабаадаа, тэдэнэй хахадһаа олонхинь спортын мастернууд байба. МВД-гэй алба хаагша, спортын мастер Намсарай Дагаев бусадһаа хүсэтэй байһанаа харуулба. Тэрээнтэй барилдаһан хүн бүхэн энэ үндэр шанда хүртэхэ хэды хүсэлтэй байгаашье һаа, Намсарайе огто дилэхээр бэшэ байгаа һэн. Тэрэ мүрысөөнэй түгэсхэлдэ Түнхэнэй аймагай хоёр дугаар чемпион Валерий Янсановые бэе дээгүүрээ ехэл гоёор шэдэн хаяжа, олоной магтаал һайшаалда хүртоо.

Соёлой-спортын комплекс нээлгын баяр ёнолол дээрэ галбынхид тухай ехэ дулаан үгэнүүд хэлэгдэнэн байна. Иланганяа ажалай ветеран, Буряадай табьята багша, мүнөө иһаһанайнгаа амаралтада гараһан Дари Дамбаевна Халангуевагай хэлэнэн үгэнүүд сугларагшадай зүрхэ сэдьхэл хүдэлгөө. «Манай Галбада хэзээ нэгэтэл һайндэр болохо ёнотой гэжэ этигэгшэ һэм. Тэрэ һаиндэрни мүнөөдэр боложо байна гээшэ. Комплекс барилгада таряашадай ажахын эблэлэй директор Маркатаевай оруулһан хубита ехэ гэжэ ойлгохо ёнотойбди. Энэл хүнэй анхарал оролдолгын ашаар, бидэ нютагтаа өөрын нимэ гоё Спортын ордонтой болобо гээшэбди. Тиихэдэ мүнөө баригдажа байһан шэнэ һургуулияа ерээдүйдэ лицей болгоё гэжэ дурадхаһаб»,—гэжэ Дари Дамбаевна хэлээ.

Үдэшэлэн тээ соёлой-спортын комплексын ёнотой эзэд—хүүгэд болон эдиршүүл—эндэ сугларжа, хүхюу наадануудые эмхидхээ, комплексынгоо байшангые бүхы талаһаань һонирхон хараа. Эдэ үхибүүд имагтал эндэ-һээ эхилжэ, аха нүхэдһөө дутуугүйгөөр, спортын дардам харгыгаар урагшаа шуумайха бээзэ гэжэ найдагдана.

В. СЫДЕЕВ.

ЭРХИМ БОКСЕРОЙ ШАН

Манай республикын боксернуудай дундаһаа СССР-эй спортын түрүүшын мастер болоһон Виктор Бадмаевай шанда хүртэхын түлөө мүрысөөн Гусиноозерск хотодо үнгэргэгдөө гэжэ мэдээсээ һэмди.

Буряад ороной эдир наһатанай дунда түрүүшынхиеэ үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ али аймагай спортсменүүдэй чемпион болоһон тухай мэдээсэхэ хүсэлэнтэйбди. Тиин бусадһаа урид рингдэ гараһан 40 килограммай шэгнүүртэ Кабанскын, Хэжэнгын аймагуудай боксернууд Алексей Иванов Михаил Скворцов хоёр суглараг шадай анхарал татаба. Үнгэрэгшэ жэлдэ республикын чемпион болоһон Скворцов эндэ шалгаржа, хүндэтэ шанда хүртоо. Удаадахи шэгнүүрнүүдтэ Баяр Галсанов (Хори), Бата Ванкеев (Улаан-Удэ), Баяр Дашинимаев (Ивалга), Василий Гармаев, Алексей Псарев (хоюулаа Ярууна), Владимир Раднаев (Сэлэнгэ), Баяр Доржиев (Улаан-Удэ), Виктор Жапов, Цырен Тубаев (хоюулаа Сэлэнгэ), Бэлигтэ Гунтыпов (Хори), Алексей Сланыкин (Кабанск). Андрей Соколов (Гусиноозерск), Евгений Конев (Кабанск) гэгшэд шалгаржа, арһан бээлэйн мэдээжэ шадабаритан В. Б. Бадмаевай шанда хүртэбэ.

Түрүүшынхиеэ үнгэргэгдэһэн энэ наадан саашадаа заншалта болтогдожо, жэл бүри эдиршүүлэй дундаһаа эрхим боксернуудаа тодоруулжа байха юм.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Һорилгын үедэ. В. ПЛУТТЫН фото.

ТОБШОХОНООР...

САНА. Һурагшадай дунда саныи урилдаагаар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө шэлэн абалгын мүрысөөн Улаан хадын ташаландахи ЛВРЗ-гэй спортын клубай саныи бааза дээрэ үнгэргэгдэбэ. Улаан-Удын 32-дохи һургуулиин һурагша Леся Басюк басагадай дундаһаа 3 болон 5 километрэй зайда илалта туйлаба. Техническэ мэргэжэлэй 6-дахи училищиин һурагша Маша Темникова хоёрдохи һууринуудта гараа. Эдир хүбүүд 5 болон 10 километрэй зайнуудта хурдан солбоноо туршаба. Мухар-Шэбэрэй аймагһаа ерэһэн Алексей Долматов—5, 13-дахи һургуулиин һурагша Дмитрий Быков 10 километрэй зайда шалгарһан байгаа. Энэ мүрысөөнэй дүнгүүдээр хүбүүд, басагадай дунда Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй Томск хотодо үнгэргэгдэхэ зонын наадандa хабаадаха суглуулагдамал команда бүридүүлэгдээ.

ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэдэй спартакиада үнгэргэгдэжэ байна. Эхэнэрнүүд 3, эрэшүүл 5 километрэй зайда саная урилдаһан байгаа. Ахамад технологой таһагай эхэнэрнүүдэй команда илалта туйлаа. Эндэ вагон бүридүүлгын цехэйхид хоёрдохи шатын дипломуудаар шагнагдаа. Эрэшүүлэй дундаһаа 5 километрэй зайда ахамад конструкторай таһагай санашад илаба.

ХАДАҺАА САНААР ҺОЛЖОРОЛГО. Спортын энэ зүйлөөр ЛВРЗ-гэй спортын клубай түрүү һуури эзэлхын түлөө нээмэл мүрысөөн болобо. 800 метрэй харгы дээрэ 24 дабалта үүдэн табигдаһан байгаа. Энээнние шадамар бэрхээр гаталха талаар ЛВРЗ-гэй спортын клубай тренер Елена Романовагай хүтэлбэрилдэг спортсменүүд Сергей Корнилов, Евгений Романов гэгшэд тон адли саг харуулжа, 1—2-дохи һууринуудые хубаалдаа.

ХОККЕЙ. Шайбатай хоккейгээр республикын түрүү һуури эзэлхын түлөо мүрысөөн үргэлжэлһоор. Закаменск хотын «Металлург» республикынгаа нинслэл хотодо ерэжэ, түрүүлэн мяханай комбинадай «Пищевиггэй» наадахадаа, 6:11 тоотойгоор шүүгдэнэн аад, хоёрдохи нааданда 4:3 тоотойгоор илаба. Саашадаа тэдэнэр ЗММК-гай «Металлист» командатай наадахадаа, 6:11 болон 0:4 тоотойгоор шүүгдэшоо.

БОКС. Хитадай Арадай Республикын Үбэр-Монголой суглуулагдамал команда Буряад ороной нинслэл хотоерэжэ, «Труд» бүлгэмэй болон багшанарай институдай спортын танхим соо һуралсал һорилго хэжэ байна. Буряад Республикын болон Үбэр-Монголой суглуулагдамал командануудай хоорондо нүхэд ёноной уулзалга февралиин 5—7-до үнгэргэдэхэ юм.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

Сонхир экран

«ОСТАНКИНО» КАНАЛ.

6.55—Шэнэ һонин. 7.35 — Үглөөнэй гимнастика. 7.45—Үглөө. 10.05 — Фирмэ найдуулна. 10.20 — «Собака и влюбленные» — үхибүүдтэ фильм. 11.35 — Национальна хатарай «Славяне» театр. 11.50 —Мультфильм. 12.00 — Аяншалагшадай клуб. 11.50 — Пресс-экспресс. 13.00— Шэнэ һонин. 13.20 — Таратутатай Америкэ. 13.50— «Маленький принц» — фильм-зүжэг. 15.50 —Мультфильм. 16.00— Шэнэ һонин. 16.25—Бридж. 16.50—Бизнес-класс. 17.05 — Блокнот. 17.10—«Собака и влюбленные»— үхибүүдтэ фильм. 18.25— Мультфильм. 18.45—Хэрэг. 19.00 — Шэнэ һонин. 19.25 — Останкино телеканал танилсуулха. 19.45— Хүн ба хуули. 20.15 — Таратутатай Америкэ. 20.45—«Поле чудес». 21.40—Амгалан нойрсогты, баташуул! 22.00— Шэнэ һонин. 22.25— Юуншье тухай бэшэ репортаж. 22.40—«Человек недели». 22.55—«Болотная лихорадка» —олон серитэй уран һайханай фильм. 00.25— Политбюро. 01.20 — Муз-обоз.

«РОССИ» КАНАЛ.

12.05—Сагаан турлааг. 12.50 —Золголгын карточка. 13.20 — «Санта-Барбара». 128-дахи сери. 14.10 — Телекроссворд. 14.40— Таряашадай асуудал. 15.05—«Ижица». 15.35— Театральна разъезд. 16.35—Телебиржэ.

БУРЯАДАЙ ТВ.

17.05— Мультфильм. 18.30 —«Буряад орон» — видеоканал. 19.30—Бамбаахай. 20.00 —Буряад ороной һонинууд.

«РОССИ» КАНАЛ.

21.00— Мэдээсэлнүүд. 21.25 — РФ-гэй Верховно Советэй сесси дээрэ. 21.55— Үдэшын салон. 23.25—«Ха-би-ассы» — фильм.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. И. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Калинин даришниинин үлсэ, 23 «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемныи — 2-54-54, редакторай орлогшоной — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таһагууд: советүүдэй хүдэлмэриин ба нинтын эмхинүүдэй —2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа—2-64-36, (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулиинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 опонинтын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91;) корректорнүүдэй —2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй —2-35-95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда — 3-46-60; Закаменскда —30-61, Хоринскдо —2-31-67.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери— —2-23-67. вахта—2-56-62.

Газетэ жэлдээ 260 дахин гарана.
Хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй.
Газетын индекс 50901 Тираж 7 500
Хэблэлдэ тушаагдаһан саг. 21.40.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба опондо мэдээсэлгын министерствын республиканска типографида газета барлагдан хэблэгдэбэ.
Директорэйнь телефон 2-40-45